

دوبا ورځو کې

مينه

دوبا ورځو کې مينه

ناول

محمد احسان علي شفيق

محمد احسان علي شفيق

Ketabton.com

دې په داسې ډول ځای کې
وله خپلې پزې راټوبېدونکو
لې بغير ياد په نورو شيانو

افغان ملگري په ډېر ټينگار
خوله پرانېسته او د افغان
ست په معاملاتو کې ستونزه
معلومه شوې او دې بې له

بامدينو له لوري په داسې
د کومک غوښتنه بې کوله:
چې له سختې وويست خو
اوله دې سره مواحساس

designed by: tub.sakun

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: د وبا ورځو کې مینه
لیکوال: محمد احسان علي شفيق
اړيکې: ۰۰۹۳۷۷۰۸۵۹۰۴۷
برېښنالیک: shafiqmihsan@gmail.com
خپرندوی: شهباز خپرندویه ټولنه - جلال آباد
کمپوز: خپله لیکوال
ډیزاین: حزب الله شهباز ساپی
چاپ وار: لومړی
چاپ شمېر: (1100)
چاپ کال: 1399 لمريز کال

د ترلاسه کولو پټي:

ارمان کتاب پلورنځی، ارزان قیمت کابل / عتيق الله کتاب پلورنځی، لوگر
جديد اسلامي کتاب خانه، رڼا کتابخانه، ژوندون کتابخانه: خوست
يونبورستي بک ايجنسي، خيبر بازار پيښور

پښتو اکېډمي بک شاپ، پيښور يونبورستي: 03120094940

ثاقب پبلشرز، رحمت مارکېټ، عقب قصه خوانی، پيښور

فقير بک ايجنسي، قصه خوانی پيښور 03469745863:

ژوند کتابپلورنځی: بي بي حوا عالي لېسې ته مخامخ

روغانيوال خپرندويه ټولنه: اسحاقزی مارکېټ، لاندېنی پور، جلال آباد ښار، افغانستان. اړیکشمېرې:

0772994040 - 0787830302

شهباز خپرندويه ټولنه، بي بي حوا لېسې تر څنګ، حاجي زمان کوڅه، حاجي عظيم مارکېټ جلال
آباد ښار

0797920008 / 0776920008 / 0787886816

د چاپ حقوق له خپرندويه ټولنې سره خوندي دي.

د وبا ورځو کې مینه

(ناول)

لیکوال: محمد احسان علي شفيق

ډالۍ

د تکره انگرېزي لیکوال، جارج آروېل نوښتګرو لیکلو او د بي بي سي
تلویزیون او راډیو، د پښتو برخې تکره ژورنالېست آمان الله عطا ته!

تړون

د نقیب وزیري په نوم، چې یو ښه دوست دی.

دا تضاد ...

خدای پاک په قرانکریم کې فرمایي:

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا. (الم نشرح - پنجم آیت)

ژباړه: نو بېشکه، له سختی سره آساني شته.

د همدې خبرې په تعقیب، هر څه تضادونه او مخالف لوری لري. دا کیسه هم همدا ډول ده، د دې کیسې مرکزي کرکټر او ځینې فرعي کرکټرونه کله، کله د کیسې په جریان کې له داسې شیانو سره مخ کېږي او یا پخپله ځان ورسره مخ کوي، چې له روانو حالاتو سره بېخي مناسب نه وي او په بله وینا، بېخي د طبیعت له حاکم وخته د بغاوت او سرکشی په معنا دي.

خواره او ترخه د ژوند دوه مختلف اړخونه دي او په وخت، وخت خپل ځانڅرګندونه کوي؛ خو په یوه وخت د دواړو څرګندېدنه؛ په زړه پورې، کمسارې او حیرانوونکې ده.

د دې لیکنې د تسميې وجه هم همدا ده.

کله مې چې د شوروي سره ښکېلاک په اړه ولیدل، واورېدل او ولوستل: نو فکر مې وکړ، چې دا داسې پېښې دي، چې لیکل باید په وشي. زه ډېری وخت د جدي مسایلو په اړه د پریکړې په مهال له ډېر احتیاط نه کار اخلم او یا بېخي بې تفاوته پاتې کېږم.

کېدی شي د دې لیکنې ځینې برخې داسې درته وښکارېږي، چې د یوه ژورنالېست او بې تفاوته قلم په توګه لیکل شوې وي.

ما چې دا لیکل کول: نو دا خبره مې د قلم په پمپ کې پیچکاري کړې وه، چې افغانستان د تیوریو وطن دی او توطیې په څوڅو کې د اور په ډول پکې خپرېږي: نو ځکه زه ډېر محتاط پاتې شوی یم. دا یوه تاریخي لیکنه ده او په دې ډول لیکنو کې باید حقیقت رانغښتل شوی وي، ګوندي، مذهبي او قومي تلنې باید له میانه وویستل شي، فقط لیکل وشي او لوستونکی د قاضي په ډول راوړاندې شي: خو تر ټولو مهمه دا ده، چې مذهبي ارزښتونه باید تر پښو لاندې نه شي؛ ځکه چې په همدې اساس موږ وګړي بېلوو او وګړي موږ بېلوي.

دا زما د داستاني لیکنو د لومړۍ شمېر لیکنو څخه یوه ده: خو تر ټولو لومړۍ هغه ده چې چاپ کېږي. ما د ښوونځي له وختونو فکر کاوه چې د کیسو د چاپ لپاره مې هلې ځلې پیل کړې دي؛

خو ورځې د هغو خلکو په خبروې، چې بې وفا دي. وخت به تل زما سترګې راپټولې؛ خو وروسته زه د هغه په غولونې وپوهېدم او د داسې یو چا په ډول مې د ځان د راڅرګندولو هڅه وکړه، چې د یوه منظم مهال وېش په اساس په خپلو کارونو پسې ځغلي او کیسه لیکنه مې له هغو هدفونو غوره کړه، چې په ژوند کې مې لرل او اولیت مې ورکړی وو.

زه تل غواړم د ښو شیانو د لیکلو هڅه وکړم. نه پوهېږم، زما لیکل به څومره ښه وي؛ خو زه یې تل د ښو لیکلو هڅه کووم.

زه له خپلو لیکلو سره هغه ډول مینه لرم، لکه یو پلار یې چې له خپلې لور سره لري.

دا کیسه له زړه لیکل شوې ده او د خدای (ج) په رضا به زروڼو ته کښته کېږي.

د طبیعت د هغه دود په اساس (چې لومړني شیان خامخا ستونزې لري). زما دا لیکنه به هم ستونزې ولري؛ خو تاسو هغو ستونزو ته د یوه پاڅه نقاد په سترګه مه ګورئ، بلکې د یوه ښه مشوره ورکوونکي په ډول هغه وګورئ!

خپلې ښې مشورې مو مه سپموی او له دې نیمګړي انسان (ما) سره مرسته وکړئ، تر څو راتلونکې لیکنې اصلاح کړم.

په اخره کې له ښاغلي مبارک شاه داوودزي او کمال اوبرنگ حیدري نه مننه کووم، چې د کتاب له چاپ وړاندې یې ښې مشورې راکړې وې.

ځینې خلک به زما له مرګه وروسته

زما په شعر باندې وایي ایرادونه

ښايي ځینې په دې پوه شي، چې په خوله مې

ظالمانو لګولي وو مېړونه

(سلیمان لایق)

محمد احسان علي شفيق

د ننګرهار پوهنتون مرکزي لېليه، B بلاک

ما وويل: ښه، ښه څو بجې دې وليد؟

– صاحبه نهه بجې به وې.

– يعنې يو ساعت وړاندې. له هغه سره څه شى وو؟

– نه، تش لاس وو.

ما وويل: سمه ده، لاړشئ؛ خو هر څه ته فکر کوي! جدي.

له تشریفاتو وروسته ووتل. ما فکر کاوه او تقریباً دغې پرېکړې ته نږدې شوی وم چې ووايم (ایتماتوف ملګري پخپله ځان وژلی). هغه یو آروايي ناروغ وو او موږ ټولو د ده دغه ستونزه درک کوله. له هیچا سره د قانوني خبرو د باندې نه ووت. ټولو عسکرو په (قانوني) باله. د دغه نوم په اورېدو به له ځان سره وږونګېد؛ خو کوم عکس العمل به یې نه ښود. هیچا هم د ده په شونډو مسکا نه وه لیدلې، تل به یې شونډې چاودې او تندې ګونځې وو. آروايي ناآرامي تر وروستي بریده رالاندې کړی وو. د ۱۹۸۶ په ژمي کې (چې یو کرکجن موسم وو او سړي ته یې ډاروونکي خیالونه په ذهن کې ورګرځول). موږ ټولو ولیدل چې هغه ځان ته د پوستې د یواځیني حمام په تیرانو کې پری راخوړند کړی وو او ساه یې بنده کړې وه.

زموږ په ټولو عسکرو دغې پېښې یوه ډېره بده آغېزه وکړه: خو تر ټولو زیات چې څوک آغېزمن شو، هغه الکسي وو. ما هغه څاره، هر کله یې چې د ایتماتوف راخوړند جسد او راوتلې ژبه ولیده؛ څېره یې سپینه واوښته او یوه مړي ته ورته شوه. له هغې ورځې وروسته مې ځانګړی پام په ساته او له کلکې څارنې لاندې مې نیولی وو.

موږ ماښام مهال د ایتماتوف ملګري بستره ولټوله، هغه یو وصیت لیک لیکلی وو او بیا یې له بالښت لاندې ایښی وو، هغه فقط دومره لیکلي وو: (لطفاً موږ ته مې ووايئ چې د یوه آتل په توګه مړ شو).

دا ډېره دردوونکې وه. موږ په افغانستان کې داسې ډېرې پېښې لرلې؛ باید ووايم چې په افغانستان کې هر څلورم وژل کېدونکی شوروي د ښمن له لوري نه؛ بلکې خپل منځي ډول وژل کېده. ما مخکې هم وویل چې ځوانکي ایتماتوف له قانوني او عسکري خبرو د باندې نه ووت. یوه ورځ چې موږ سترې وو، هغه وپوښتل: موږ له چا سره جګړه کوو؟

موږ ته مې ووايئ!

ډېره حیرانوونکې ده چې ووايم، هغه څنګه په ډاروونکې بڼه خپله ژبه رالیستلې وه او سترګې یې سپینې اوښتې وې. پښې یې په هوا کې زنگېدې او څېره یې سپینه ګرځېدلې وه. هغلته مرګ سخت نه وو؛ خو د نوعیت په اړه یې فکر تر ټولو ځوروونکی وو. ما په ډېره سره سپنه او آرامو مغزو د ایتماتوف راخوړند جسد ته لیدل؛ هغه د ډېر جبر او فشار کیسه کوله.

افغان ملګري وویل: دغه یو ساعت مخکې هغلته په یوه ګوښه کې ناست وو.

ما وویل: مړی راکېسته کړئ او له تشنابه یې راوباسئ!

عسکرو له تیرانو پری راخلاصاوه، زه راووتم. د پېښې په اړه مې فکر کاوه: څنګه یو ځوان سرتېری له هغو ټولو هیلو سره، چې لري یې ځان راوځروي؟ خو په عین حال کې مې فکر کاوه چې دا یوه معقوله او په ځای پرېکړه وه. په دغه ځوروونکې جغرافیه کې د هرې خوروونکې شېې په پرتله مرګ ډېر آسان وو؛ خو څنګه موږ منلې وی چې دا یوه ځان وژنه ده؟

پوښته کې یوه وژونکې خاموشي مسلطه وه. خپلې کوټې ته لاړم، کېناستم او فکر مې په کار واچاوه. ډېر احتمال د دې دی چې افغان ملګرو دې هغه وژلی وي؛ خو هیڅکله ما د خپلو عسکرو داسې سلوک نه وو لیدلی چې له یو بل سره یې د کرکې بڼه لرله. ما د ده په وړاندې د یوه لوی مسوولیت احساس کاوه او هره شېبه د حقیقت د میندلو په لټه وم.

خپل عسکر مې راوغوښتل او ومې پوښتل: وروستی وار ایتماتوف چا او چېرته ولید؟

افغان ملګري (فکر کووم نوم یې حبیب وو) وویل: د موټر ټایر ته یې تکیه وهلې وه، ما د ورنږدې کېدو هڅه ونکړه... شوروي ملګري. الکسي یې خبره ورپرې کړه او وې ویل: صاحبه فکر کووم له پرون راهیسې په یو څه پسې ګرځېده. ټولو ملګرو ته معلومه ده چې له هغه نه پوښتل؛ د وخت ضایع کول دي؛ نو ځکه ما هم ونه پوښت او فکر کووم له ما نه به وروسته هیچا هم نه وي لیدلی؛ هر کله چې هغه تشناب ته ننوت، ما ولید.

زه لږه شېبه غلی وم او بيا مې ويلي وو: موږ د هغه چا خلاف جگړه کوو چې د لويې شوروي خلاف جنگيېري او انقلاب ته گواښ پېښوي.

هغه ويلي وو: نو انقلاب ته څوک گواښ پېښوي؟ آيا دا هغه افغانان نه دي چې موږ يې ځنگ تر ځنگ د دوی د ساتنې او ښېگڼې لپاره جنگيېرو؟ په کوم اساس موږ کولای شو هغوی سره بېل کړو؟

هغه ريښتيا ويل: موږ ځنگه کولای شول اوږه او مالگه جلا کړو؟ هر وخت به مو گوتې په ماشو وي. موږ نه پوهېدو چې څوک موږ ته خطر پېښولی شي، موږ نه پوهېدو چې څوک زموږ ملگري دي؟ يواځې مو د خړو درېښيو او پټکيو په اساس نه شول سره بېلولی، کله له موږ نه خو کرکه د ټولو په سترگو کې برېښېده. ما د هغه د پوښتنې په ځواب کې ويلي وو: هر وخت گوته په ماشه نيسه! هر کله دې چې له چا کرکه احساس کړه او پوهېدې چې د څه (بدو) پلان لري: نو مخکې له دې چې څه درېښی کړي، اوسپنيزه مرمۍ يې له سينې وروباسه او وروښيه چې د شوروی موږ شودې مې رودلې دي او هيڅکله چا ته سر نه ټيټوم... خو اوس موږ ايتما توف نه لاره.

راځه، راتلونکی بدل کړو!

آپرېل، خوره هوا؛ خو موږ د جگړې بوی سپړمو ته تېراوه او د بارودو لويې مو تنفس کول. موږ قندهار ښار ته څېرمه په يوه وره پوسته کې خپل لومړنی افغاني پسرلی لمانځه. تردې وړاندې چې افغانستان ته راشو؛ فکر مو کاوه چې د دغه هیواد شې درې. پراخ ډاگونه او لوړ غرونه به راته د مينې او ورورگلوۍ غېږ پرانېزي؛ خو داسې نه وه، دغو ټولو شيانو موږ ته په کرکه کتل او په تحقير وونکې بڼه يې په موږ پسې چغې وهلې: (زموږ له هیواد نه ووځئ!) موږ غوږونه کنول او هڅو ته مو دوام ورکاوه، چې د جگړې بڼه يې لرله: سخته او ښکاره.

د همدغه آپرېل په منځ کې په يوه واړه کلي کې عمليات پلان شول. اشرارو دولت ته سرخوړی پېښاوه او بيا به د همدغه کلي په کورونو کې پټ شول. په قوي گومان دوی د همدې کلي اوسېدونکي وو. موږ عمليات د شې پلان کړل او سمدستي په دوو زغره والو گادو او دوو ټانکونو کې د کلي په لور وخوځېدو. موږ د دغه ښار جنوب لوري ته تلو. له ښار نه وژونکې چوپټيا غېږه راچاپېره کړې وه او د گوند حاکميت براعلی چغې وهلې. دا تاريخي ښار(چې د ډېری افغان شاهانو ټاټوبی ياد شوی) اوس د جگړې لمبورانغېښتی وو او د دغه ښار تياره آسمان د نورو کېدونکو پېښو ليدونکی وو. آن له افغاني اسمانه هم د جبر او ظلم بوی راته. هر څه روحانيت ته عقيدت درلود او دا ټولنه په يوه بې بنياده روحانيت او منځ نشو نظريو ولاړه وه.

غوښتل مې په دې بې پايه تياره کې چغه کړم چې اې تاريخي ښاره او د برم کلاگانو! خپله آرته غېږه راټوله کړئ او موږ ته د آرامۍ او سکون يو خوب راکړئ؛ خو وېرېدم، هسې نه چې زما چغو ته غوږ ونه نيسي او راته ووايي چې ته د دې ځيرې خاورې لياقت نه لرې! ما هره شېبه دوه سترگې خلاصې او گوته په ماشه ساتله؛ ځکه په دې خاوره کې هر وخت د هر څه د پېښېدو امکان وو...

ورو، ورو د شپې په لکې پسې تړلی لمر د قندهار ختيځ ته راپورته کېده، سپېدې چاودلې او موږ خپل منزل ته رسېدلې وو.

موږ فکر کاوه چې زموږ د ژوند ترخه شپه به هم همدا ډول لمر ته ځلېږي او ژر به د روښانه سباوون بڼه خپلوي؛ خو موږ نه پوهېدو چې زموږ د بدمرغۍ شپې د طبيعت د شپو په پرتله ډېرې اوږدې دي. د تيارو له اسارته خلاص سباوون د آشرازو او د کورنيو سترگې ورپرانيسلې او يو نوی گهيځ پيل شو؛ خو دا ځل بېل گهيځ وو، په هغوی زېری وشو چې محاصره دي او بايد خپل توپکونه کنېسته کړي. زموږ عسکرو په پرلپسې ډول په لاوډسپيکرونو کې نارې وهلې او آشراز يې تسليمی ته رابلل. هغوی تازه، تازه د اعضاوو د مينځلو لپاره راپورته شوي وو. د هغوی په بدن کې داسې روحانيت نه وو پېچکاري شوی چې د شا ته تللو لاره دې وروښيي. د توپکونو نلونه يې زموږ په لور راوړول او له خپلو موږکغاړونو يې ډزې راپيل کړې؛ له دې سره د گهيځ سخته جگړه پيل شوه او په کوچني کلي کې د لمر هرکلی په ډزو وشو. موږ محاصره تنگوله او له تعرضي ډزو سره وړاندې تلو. زه له خپلې لومړنۍ ډلې سره د متقابلو ډزو د منبع په لور ورنږدې کېدم، نورو افغاني او شوروي ملگرو پوښښ راکاوه. ټانگونه هم فعاله وو او د لاسي بمونو کيليانې هم په مخکې لوبېدې. موږ له هرڅه سره، سره په دې تمه وو چې آشراز به مقاومت پرېږدي او توپکي به په مخکې وغورځوي؛ خو موږ تېروتلې وو. په هغوی مو محاصره ورتنگوله او دا خبره نوره هم ورته روښانېده چې مرگ يې رانږدې شوی دی. په زړونو کې د آزادۍ هيلو په سرو سکروټو کېنولي وو او د لېونیو غونډې يې بې سره او بې پښو ډزې کولې. هره خوا مرمی وربدې او په شاوخوا کې سرې لمې خوتېدې؛ دا د افغانانو د جگړې يو تصوير وو...

خو موږ وړاندې تلو او په يوه جاغور پسې مو بل تشاوه. موږ له خوبه د تازه راکښېناستلو ماشومانو او ځناورو وارخطا چغې اورېدلې، چې د جگړې روان حالت ته يې يو ځانگړی میوزیک جوړاوه. افغانان يو په بل پسې لگېدل او په مخکې لوبېدل؛ خو زموږ مسلکيان د جگړې په ځغلولو پوهېدل او کم تلفات راوښتل...

يوه شېبه ډزې ورو شوې او ودرېدې. موږ ټول دفاعيان وژلي وو او د هغو کلاگانو دروازې مو ورماتې کړې، چې افغاني غرور وزر په غورولې وو. له کاره وتلي سپين پيرې، ښځې او واره پاتې وو. د ټولو په سترگو کې يوه خبره لوستل کېده: زموږ له هيواده ووځئ، تاسې يرغلگري ياست!

موږ په يوه واړه او زاړه کور ورننوتې وو. يو ملگري مو وويل: اوففف دلته د اوزو څه بد بوی دی! توپکونه مو مخامخ نيولي وو او هره شېبه دې ته تيار وو چې ډزې وکړو. موږ بايد په همداسې يوه چاپېريال کې (چې د کورونو بامونه يې رانږدلي وي او هره خوا لمبې بلې وي) ډارېدلې وى.

دغه کور دوه د اوسېدو خونې او يوه د اور کوټه (آشپز خانه) لرله. د اوسېدو د يوې خونې چټ رانږدلی وو او لا يې هم د بارودو بوی ته. د اور له کوټې د سوځېدلو غوښو بوی راغی، له خپلو عسکرو سره ورتاو شوم. موږ هلته وليدل، چې يوه ځوانه ښځه څو ډزه په ملا لگېدلې وه او په بل نغري (چې لويه مسي چايجوښه پرې ايښې وه) ورننگه وه. اوس موږ کولی شول د هغې د غوښو د سوځېدلو غږ هم واورو، چې دا يو کم یافته میوزیک وو. د هغې يوه پښه ترزنګانه له شکېدلې پرتاګه راوتلې وه. ما هغه ونه ليدله خو آندامونه يې د نارينه وو په څېر وو. د ښځې په ملا باندې راروانو وینو (څومره چې کولی شول) د هغې پلاستيکي بوتونه ډک کړي وو. زه يوه شېبه غلی ولاړوم، بيا مې له ځانه وپوښتل: آيا دا ريښتيا يوه په اصولو ولاړه جگړه ده؟

عسکرو ته مې وکتل، کېدی شي هغوی ته هم په زړونو کې يوشی ورگرځېدلی وي. ما فکر کاوه چې د هغوی په زړونو کې به د لطافت سمندرونه اېشي؛ خو داسې نه وه، د جگړې اور هغه وچ کړي وو.

زه يوه شي ولرزولم، يوه تقريباً ديارلس کلن ماشوم له تناره نه سره راپورته کړ. جر وېښته، غنمرنگ پوستکی او برکې سترگې يې لرلې؛ ډېره کرانه وه چې پوهېدلې وى، هغه په داسې وخت کې څه غوښتنه لرله؟

هغه د خپلې مور بې روحه جسد لیده او د هغې د غوښو د سوځېدو غږ يې هم اورېده. کېدی شي په همدې دومره تنګه موده کې هغه د خپل تياره راتلونکي په باره کې فکر کړی وي او د بې پلاره او بې موره ژوند راتلونکې ترخې شېبې يې تصور کړې وي. کېدی شي ما فکر کړي وي چې ورشم له لاسه يې ونيسم، له تناره يې راوباسم او ورته ووايم چې راځه، راتلونکی بدل کړو!... خو زموږ پاتې کېدل هلته مشکل وو. د نورو کوټو د ليدلو لپاره راووتو او ماشوم مو له خپلو ټولو هغو هيلو سره (چې لرلې يې) پرېښود.

زموږ عسکرو ډزې کولې او د لاسي بمونو د ډډېدو غبرونه هم راتلل؛ موږ په همدې غبرونو کې ورک وو چې يو ناڅاپه د تناره له کوټې ضربه وشوه.

موږ د ځانونو د دفاع لپاره يو کونج او بل کونج ته منډې کړې. زموږ يو شين پوښی عسکر په انگرې کې پروت وو او دژوند وروستی سلگي يې وهلې. هغه د اوبو غوښتنه کوله؛ خو موږ د هغه دغه وروستی غوښتنه نشوه ورپوره کولی؛ يواځې دومره مو ويل: وزغمه!

(لاسي بم وغورځوه!) ما مې عسکر ته امر وکړ. هغه بم وغورځاوه، د تناره د کوټې بام ولرېد او د يوه تازه ځوان شوي هلکي د درد کړيکه مو واوږېده. د تناره کوټه په لوگيو کې پټه وه او شاوخوا يې نوره هم داسې ښودله چې په جگړه کې ښکېله ده او خپلې ده. آرامي خپره شوه؛ خو فضا له دورو ډکه وه او د روانې جگړې کيسه يې کوله چې څومره خطرناکه ده او څومره بد عواقب لرلی شي.

موږ د ماشوم زورورتيا او په هغه کې د غچ د راپارېدلي احساس عملي بڼې ته حېران وو؛ دا په ريښتيا سره حېرانوونکې وه. موږ دوه عسکر د مري سمبالولو ته پرېښودل او خپله زه د نورو کوټو د ليدلو لپاره روان شوم. زه له خپلو عسکرو سره يوې کوټې ته ننوتم. کوټې ته له بهره لويې راننوتې وو؛ خو روښانه وه او موږ ليدل چې په کوټه کې څه دي؟ د کوټې له منځه د يو ماشوم د ژړا غږ راته، هغلته په تيرانو کې زانگو راځوړنده وه او ماشوم ترېکې پکې وهلې. دومره د يادولو وړ پېښې څنگه په يوه وخت منځ ته راځي؟

ماشوم له وېږېدونکو غبرونو وېرېدلی وو او موږ يې غوښته؛ خو موږ يې موږ انټرناسيونالېستانو وروژلې وه. ورنږدې شوم، لږ غلی شو؛ خو وروسته بيا ناقراړه شو، ژړل يې او د ځان د خلاصولو هڅه يې کوله.

کرغېړنه جگړه: هغه وخت پيل شوې وه چې لا دا ماشوم نه وو زېږېدلی او د ده تر زېږېدو يا د ده د لمسېو تر زېږېدو يې دوام کاوه.

ما وويل: افغان ماشومه، موږ تا ته ښوونځي او سرک جوړوو!... هغه ژړل.

زما په زړه کې پرلپسې دا پوښتنې گرځېدې (موږ په څه ډول يوه جگړه کې ښکېل يو؟ آيا دا ريښتيا يوه په اصولو ولاړه جگړه ده، که څنگه؟) ځواب مې نشو ویلی او د افغان ماشوم په زانگو مې لاس ايښی وو. هغه مو په زانگو کې پرېښود او په پوره احتياط او بيدارۍ د غنايمو د تولولو لپار وڅوځېدو.

دواړو لوريو يوه، يوه خبره زده وه.

زما د لاس لاندې ډېر شمېر کسانو غاړو ته ټوپکونه اچولي وو. د ټولو پالل او ډوډۍ ورته رسول؛ دا زما په غاړه وو.

موږ تقريباً پنځه ساعته ټوپکونه او ټانکونه ډزولي وو؛ ستړي او وري وو. لمر په نيمايي آسمان کې ځلېده او موږ د قندهار له خامه او خړو سرکونو پاڅه سرک ته راپورته شوي وو. د جگړې گرد مو په ځانونو او موټرو احساساوه، آن ځينو خو کېدی شي په زړونو هم احساس کړی وي. روان وو او د خوړلو په باب مو فکر کاوه...

يو وخت مو له لرې په يوه راروانه لاری سترگې ولگېدې. موږ پوهېدو چې لاری له خوراکي شيانو ډکه ده. موټرې مو ودرولې، زه له څو عسکرو سره راکښته شوم. کله چې لاری زموږ خواته راورسېدله، ومو دروله. افغانی موټروان مو په زوره ترې راکښته کړ. لاری له هندوانو ډکه وه. دواړو لوريو يوه، يوه خبره زده وه. موږ ويل: راکښته کوئ يې!

افغان ويل: لطفاً بس دی، دا زما روزي ده، لطفاً نور بس دی، لطفاً دا زما د ماشومانو روزي ده، لطفاً!

زموږ عسکر لاری ته ورختلي وو او هندوانې يې د يو بل په مرسته راکښته کولې، ما ته هم هلته معلومه شوه چې يرغلگري يو؛ خو څه مو کړي وی؟ لوړه وه، يواځې زه نه وم وړی، نور ډېر پوځيان وو چې معدې يې تشې وې او په تشه معدده خو د افغانانو د انقلاب ساتنه نه شوه کېدی.

افغان کېدی شي د انټرناسيونالېسټ کمونېزم او هيومنېزم په باره کې فکر کړی وي او د هغه په باره کې يې بېلابېل شيان په ذهن کې ورگرځېدلي وي او هغه به يې له هغه څه سره پرتله کړي وي، چې د سترگو په وړاندې يې تېرېدل.

افغان موټروان ناهیلی تش موټر ته وخوت. د موټر ټايرونه کرار، کرار اوښتل او زموږ له سترگو پناه کېده. موږ د افغان هندوانې يو بل ته وېشلې او په دې ډول مو د افغانانو د انقلاب ساتلو ته انرژي برابروله.

سرحدی صوبه کې (چې تقریباً ټول اوسېدونکي یې پښتانه وو.) په بېلا بېلو برخو کې جوړ شوي وو.

د کامي کازي په ډول

میلیونونه خلک د هغه چا له لوري کېوال شول، چې ویل یې ترقي پلوي دي. لکونه خلک د هغو خلکو له لوري ووژل شول، چې ویل یې د تعلیم او بیا رغونې پلوي دي؛ دا د وخت تېرېدل وو او د وخت تېرېدو سره شورویانو په افغانستان کې خپل اهداف او حیرانونکې کړنې نشوې پټولی. افغانستان د سړې جګړې ډګر ګرځېدلی وو او په دغې جغرافیه کې ښکېلې ډلې تېلې د بېلا بېلو شتمنو هیوادونو له خوا حمایت کېدې.

د جګړو په دوران کې له دوه میلیونو زیات خلک د نورو هیوادونو تر څنګ پاکستان ته هم مهاجر شول، چې په ۲۴۰ بېلا بېلو کمپونو کې په څېمو کې اوسېدل. د دغو مهاجرو ډېره برخه د پاکستان شمال او شمال ختیځو پولو ته نږدې ځای پر ځای شوې وه. تقریباً نیم میلیون مهاجر په بلوچستان او یو لک په پنجاب کې پراته وو. د مهاجرینو د نړیوالې ادارې له لوري خورا ډېره مرسته پاکستان هیواد ته د دې لپاره ورکول کېده چې ورغلي مهاجر پرې وپالي؛ خو هغوی له دې مرستو ډېره بده استفاده کوله، څلورمه برخه یې هم افغان کېوالو ته نه رسېده. پاکستان له دغو پیسو نه د خپل پوځ په قوي کولو او افغاني مجاهدینو په روزلو کې کار اخیسته. هغوی یواځې له دغو پیسو دغه ګټه نه پورته کوله؛ بلکې د امریکایانو له لوري ورسره مستقلې مرستې هم کېدې، چې بیا وروسته په مجاهدینو وېشل کېدې. د ملګرو ملتونو سازمان پاکستان هیواد ته د مهاجرو د روزلو لپاره په ۱۹۸۳ کال کې ۵۵۰ میلیون ډالرو ورکړل، یو کال وروسته مرستې ډېرې شوې یعنې ۶۰۰ میلیونو ډالرو ته لوړې شوې؛ بل کال ۱۰۰ میلیونو ډالرو نور هم ورزیات شول. په افغانانو یواځې چینجن غنم او خوسا غوړي وېشل کېدل؛ خو د وسلو بازار ښه گرم وو او رنگارنگ وسلې په پاکستاني بازارونو کې خرڅېدې. دغه بازارونه د پاکستان په

۳۶ مخالفې وسلوالې ډلې پاکستان روزلې، چې مرکزنه یې په کوېټه، پېښور او (پخوانۍ قبایلي سیمه) پاراچنار کې وو. دوی په هغو پیسو د افغانانو د تباهی لپاره روزل کېدل چې ملګرو ملتونو د افغان مهاجرو د روزلو لپاره ورلېږلې. پاکستاني مشرانو د دې له وېرې چې ور یې دښمنان ورتکوي؛ له افغاني مذهبي جنونیت نه ګټه پورته کوله او د خپلو ګټو لپاره یې عام افغانان د مذهب له نامه لاندې د جګړې په لومړۍ کړښه کې جنگول. دا خو څرګنده ده چې دا داسې وخت وو چې د شوروي د شهرت سړې څپې په نړۍ خپرې وې او سیالان له دغې خبرې ځورېدل. هغوی د کینې په اور سوځېدل او د شوروي بربادۍ ته یې مټې رانغېښتې، هغوی هغه څه کول چې په وس یې پوره وو.

باید وویل شي چې د دغې جغرافیه شتمن روحانیون (چې د ډېری جګړه ییزو ډلو مشران وو او په ټولنه کې د نفوذ خاوندان وو.) نفتیانو او امریکایانو اخیستي وو. بد بختانه باید ووايم چې موږ دومره پیسې نه لرلې، هغوی واخلو...

په هر حال جګړه له وخت سره موازي روانه وه او نفتي شېخانو د افغان په جګړه تېل پاشل او د مخصوصو اسلامي برمونو ډېرېدو ته یې خلک رابلل. دا زموږ له راتلو د شپږو کالو د اوبښتو خبره وه، هر څه بې پایلې ښکارېدل او هیچا نشول ویلې (څه پېښېدونکي دي؟)

افغانستان یوه معما وه؛ پېچلې معما، چې حل یې ډېر ګران وو، که ووايم ناممکنه وه، سمه ده. د آسمان شنه کېږدی د دې هر څه لیدونکې وه او په مخکې د جګړې او کرکې تور ګرد پروت وو. تنکي شوروي عسکران له آروايي ناآرامیو سره مخ وو هغوی په لرزېدلو کامونو او تشو نسونو جګړې ته تلل. د توپکونو په ډزو او د ټانکونو په ګرزا کې یو ډول بې خونده شیان محسوسېدل او هر څوک په نه زړه لګیا وو، چې جګړه مخ ته بوځي. زموږ ملګري باید په هر حال کې ثابت او محکم پاتې وی. باد، باران، واوره، توپان؛ دا هر څه باید موږ زغملي وی. موږ د یوې لوېې امپراتورۍ یوه وړه برخه وو او په کرۍ ییز شکل مو کار کاوه. هر ډول چې وي، موږ باید هغه څه کولی چې مشرانو مو راته ویل: هغوی ویل: مړه کړئ! مړه مو کړل. هغوی ویل: وژغورئ! ومو ژغورل. هغوی ویل: ووهئ! ومو ووهل. موږ هغلته هر څه وکړل؛ خو باید ووايم چې له هغه

څه متضاد وو چې موږ ته دلته (شوروي) کې ويل کېدل. موږ ته دلته ويل کېدل چې تاسو د افغانانو وروڼه يئ! د بيارغونې چارې به مخ ته وړئ او د عامه ځايونو ساتنه به کوئ!

موږ فکر کوو يو څه، يو ډول دي؛ خو کله چې د مسووليت دروند بار زموږ په اوږو لوېږي، خبره سرچېه کېږي، همدغه شان ده: کله چې افغانستان ته راننوتو، هر څه بېل وو، نه د بيارغونې چارې وې او نه د عامه ځايونو ساتنه، فقط د انقلاب او شوروي د حيثيت ساتلو لپاره مو ډزې کولې، که په هره بيه وو. ډېر ځله مو بېسته، بېسته کلي بمبارول، عامه ځايونه مو سوځول. د هر څه له سلوکه د کرکې بوی راته. له هغو لومړنيو ورځو ما ته معلومه شوه چې د افغانستان شوروي کېدل يو خوب دی؛ ځکه چې دې جگړې سر او پېښې نه لرلې او په ډراماتيکه بڼه روانه وه. موږ په جگړه کې د کامي کازي په ډول لوبېدو، عين شان لکه جاپانيانو به چې مقابل لوري د ځان په بيه له ژونده ويستل او د هيواد دفاع به يې کوله. موږ د خپلو مشرانو او زموږ له لاس لاندې عسکر، زموږ د امرونو په مقابل کې خنثی وو. عمل مو کاوه او جگړه مو غځوله.

لومړی، شوروي

دا د دې ځای (شوروي) کيسه ده. موږ بي بي سي اورېده، چې له هرې رسنۍ زياته د افغان په جگړه غږېده. موږ اورېدل چې د افغانستان حالات څنگه په تدريج سره کړکېچن کېږي او د نه حل کېدونکې معما بڼه خپلوي. موږ حربي پوهنتون لوست او له فارغېدو وروسته پلان شوې وه؛ افغانستان، کرغېږن افغانستان.

دا لومړی ځل وو چې ما د خپل ژوند تر ټولو خواږه وختونه تجربه کول. په پوهنتون کې د يوې نجلۍ له ما سره مينه پيدا شوه، بيا دواړه سره مينين شو او خبرې به مو سره کولې. دغه نجلۍ آيوانکه نومېدله او د يوې بڼې نجلۍ ټول صفتونه پکې شامل وو. داسې ډېرې نجونې زموږ په پوهنتون کې په زده کړو بوختې وې، چې تقريباً ټولو ته د نظامي طب په برخه کې زده کړې ورکول کېدې. موږ ټولو له نظري زده کړو زيات له عملي زده کړو (نښه ویشلو، ډزو کولو او ځغېدلو) سره مينه لرله. کورونو ته کم پرېښودل کېدو او د خطونو په واسطه به مو رابطې کولې. ما ډېر وخت د خپلې راتلونکې په بابله فکر کاوه، په خاصه توګه د آيوانکې او افغانستان په اړه؛ دا زموږ ژوند وو چې گړۍ، گړۍ تېرېدې او افغانستان ته تلل رانږدې کېدل. موږ ډېر شيان داسې تعبير کړي وو چې هغه شان پېښ نه شول. موږ نه پوهېدو چې هلته (افغانستان کې) موږ ته څه په تمه دي؟

موږ د ورورگلوۍ او مينې په تمه وو او په ناکرارۍ مو شپې شمېرلې. د هر چا ديدگاه د هغوی د پېښو د تحليل سره سمه وه او موږ هم افغاني حالات يو طرفه او هوار تحليل کړي وو: خو هر څه سرچېه وو او حيرانوونکو پېښو پرلپسې هېښوولو.

نه کاله پرلپسې جگړې موږ ته هيڅ ګټه ونه کړه، غير له دې چې يو څه تجربه ترلاسه کړو. کله چې زموږ جگړه په افغانستان کې پای ته ورسېده، بيا خو دا موضوع اصلاً غلې شوه او زموږ له اوږد عمر تجربې نه چا ګټه پورته نه کړه. له دې سره چې ټولو ته معلومه وه،

افغانستان د سريشو ډنډ دی، بيا يې هم ځانونه پکې ښکېلول. کمونست افغانانو خپل مشران په دې ملامته گڼل چې څنگه په کار وو، هغه ډول يې خلکو ته د انقلاب رانه اهداف روښانه نه کړل، په تېره بيا عامو کارگرو او بزگرو ته. له دې سره سره چې معلومات ورته کېدل، د عامو خلکو په وړاندې قوي، قوي دولتونه هيڅ دی.

سره جگړه په افغانستان کې روانه وه او په دغه هيواد د آمريکا د وسلو سېلاب ورخوښې وو. له دې ځای نه هم د مرستو پيرونه ورځلېدل او شورويانو ليدل چې زموږ د خولې ډوډی هم له افغانانو سره شريکېږي. تنکي شورويان د افغانستان په وژنتون کې له خاورو لاندې کېدل؛ خو زموږ ميندو دومره اجازه نه درلوده چې ووايي (زموږ بچيان د افغانستان جگړې ته مه لېږئ!) خو زموږ زرو کمونست مشرانو په تاکيد ويل: (شپاړسم شوروي جمهوريت!) او د دې لپاره د اپرېل د انقلاب ساتنه او د سره خلقي بيرغ رپاند ساتل مهم وو. بايد ووايم چې روحاني افغانستان د واکمن گوند له کمونستي نظريې سره نه وو موافق، حتی په آبدادو کې هم. گاونډي پاکستان له دې هر څه گټه اخيسته او مذهبي جگړې يې را مخ ته کولې.

موږ له دې سره جوخت چې توپکي مو ډزولې، په خپلو مشرانو مولعتت وايه. موږ په هغو لاسونو چې په دې عمر کې يې بايد زلفې لوبولې، اور او بمونه لوبول.

زه د پلار او مور مشر زوی وم. پلار مې زما په پوځي کېدو ټينگار کاوه: خو موږ مې بيا زما د پوځي کېدو مخالفه وه، هغه يوه لرليدونکې ښځه وه او پوهېده، چې له زده کړو وروسته به مې گوند افغانستان ته لېږي او هغې نه غوښتل چې د نورو په ډول زه هم د افغانانو لپاره قرباني شم. وروسته چې کله پوه شوه خامخا افغانستان ته څم: يادونه يې راته وکړه: (لومړی، شوروي) او ما تعقيبول: آن کله چې فارغ شوم او په نوي تشکيل کې افغانستان ته انتخاب شوم، بيا يې هم مخالفت کاوه: خو وروسته وپوهېده چې زه خپل مشران تعقيبوم او د افغانستان د شوروي کېدو نظريې مې په ذهن کې ځغلي. ما خپل وروڼه، خويندې، مور، پلار او آيوانکه د افغانستان او افغانانو لپاره پرېښودل او يو اوږد، سخت او کړاو جن بېلتون مو پيل کړ. موږ په نامعلومو رخصتو کورونو ته واستول شو او کله چې خبر راغی (بايد لاړ شو!) له آيوانکې سره د وروستي وار ليدو ته د هغوی کور ته لاړم.

د شپې (کله مو چې ډوډی وخوړه). بهر راووتو او قدم مو واهه: هغې ما ته ويلي وو: افغانستان کې به څومره وخت تېروې؟

ما ويلي وو: دا د جگړې په مهال پورې تړاو لري. کېدی شي دا جگړه له يوه کاله نوره اوږده نه شي او افغانستان ډېر ژر په يوه شوروي جمهوريت بدل شي.

ما ته اوس هم ياد دي، چې هغې څومره په کرکه وويل: ته دا خبره له کومه درکه کوې؟ د عامو ولسونو د يووالي په وړاندې ستاسو ټانگونه او توپونه د يوه خلي حيثيت هم نه لري. وحدتونه استبدادونه تر پېښو لاندې کوي او خپل سرنوشت په خپله ټاکي. روحاني افغانان او کمونيستي ادارې: څه فکر کوې، دا سره جوړ راځي؟ واوره! ته به ولاړ شې او بېرته به راشې؛ خو دا ډول به معصوم نه يې، ستا لاسونه به د بې گناه افغانانو په وينو سره وي او د يوې لويې ډېکټاتوري فرمانونه به دې د توپک په ميل تړلي وي، تش لاس او ټيټ سر به راستون شې! دا مې ومنه، ما د افغان جگړه تحليل کړې ده. موږ د آمريکا، چين، عربانو، پاکستان او ايران مقابلي نشو کولی؛ موږ ډېر بې وسي يو...

هغه جدی ږغېده، ما ويلي وو: موږ انتخاب شوي يو. موږ افغانستان ته ځو، کېدی شي بيا رانه شم. دا زموږ وروستی ځل ليدل دي.

بيا غلي وو او په توره شپه کې د هغې ليدل سختېدل. بيا وروسته يو بل ته نږدې شوي وو او يو بل مو ښکل کړي وو او د يو څو شېبو لپاره مې راتلونکی هېر کړی وو. دا لومړی ځل وو چې ما د خپل ژوند خواږه او ترخه وختونه په يوه وخت تجربه کول.

وروسته آيوانکه سترگو ته راته ودرېده، پلار مې راياد شو چې ناروغيو يې لمفاوي غدې ورځورولې او ورځ تر بلې ډنگرېده.

کاش زموږ انټرناسيونالېستانو په عمل کې هم هغه څه کولی شوی چې ويل يې! کاش موږ کولی شول يو بې وسه افغان له خاورو راپورته کړو، ټوپک ورنه واخلو او ورته ووايو چې افغانه وروره، دا ستاسو جگړه نه ده، تاسو په غلطه لاره ځغلئ او پردی نظريې پلې کوئ! کاش موږ کولی شول په ريښتيا سره د ورورگلوۍ رول ولوبوو او د بيا رغونې کارونه په مخ بوځو. موږ د شمعو حيثيت لاره، ويلې کېدو؛ خو نورو ته مو رڼا ورکوله؛ خو دا رڼا هغه چا ته نه ورکول کېده چې حق يې لاره. هغوی خواصه کې په تيارو کې ساتل کېدل. ښه، موږ به فکر وکړو چې موږ ډېرې سختۍ وگاللې؛ خپلې ورځې مو د بل چا لپاره تېرې کړې او وخت راڅخه وتښتېده؛ څه په لاس راغلل؟ هيڅ!

که موږ هغلته يرغل نه وی وروړی؛ نو ژوند يو بل ډول کېدی شو، بدل، ډېر بدل. موږ به اوس لويه شوروي لرله؛ فرق يې نه کاوه، که يو افغانستان نه وو؛ خو وروسته چې زموږ مشرانو د عقل په ځای له احساساتو کار واخيست؛ ځان ته يې خطرونه متوجه کړل او لوی اتحاد د خلکو د يووالي د سندرو په وړاندې ورژېد او نړۍ د داسې پېښو ليدونکې شوه، چې ډېرې حيرانوونکې وې. موږ له نږدې د دې هر څه ليدونکي وو. شورويان، افغانان او ټول وژل کېدل؛ ټول د داسې څه لپاره وژل کېدل چې بايد نه وی وژل شوي. موږ د جمهوريتونو د شوروي کېدلو لپاره وژل کېدو، افغاني مجاهدين د پرديو گټو لپاره.

کاش په دغو خبرو ټول خلک هغه وخت پوهېدلي وای چې جگړه لا نه وه پيل شوې او څوک چې پوهېدل؛ هغوی بيا خبرې له ځانونو سره پټې ساتلې، دوی ټولو په کرېملېن او آرگ کې مزې کوږي؛ څوک په شعرونو، څوک په شرابو او څوک په ځوانو ښځو بوخت وو؛ خو تنکي شورويان او عام افغانان د جگړې په اور کې سوځېدل او د خوړلو لپاره يې يوشی نه لاره. کله به يې چې د خطر بوی حس کړ؛ خپل ساتونکي به يې د يوه په ځای دوه، د دوو په ځای څلور او داسې به يې ضريب پسې اخيسته. يواځې يې د خبرو کولو چل ډېر ښه زده وو؛ خلقيانو او پرچميانو عسکران غلطول، ملايانو عام افغانان د جنت او ښايسته ښځو په وعدو غولول او موږ په ډېرو ښکلو هيلو راوړاندې کولو غولول کېدو. يو ډېر ښه بازار جوړ وو، د هر چا کارو بار روان

په څوارلسمه پېړۍ کې

زما د هغو خوبونو تعبير (چې په شوروي کې مې ليدلي وو) په افغانستان کې غلط راوخوت. زه په لومړنيو ساعتونو کې په خپل راتگ پېښمانه شوم او د يوه داسې راتلونکي اټکل مې وکړ چې ښه نه وو. د دغو خلکو (افغانانو) تاريخ له خاورو لاندې وو او غرور يې د خپل هيواد د غرونو په څېر لوړ او نه ماتېدونکی وو. دوی په روحانيت تکيه کوله او زموږ په ډول ماده پرستي نه وو. د خپلې جنتۍ له حساب په څوارلسمه پېړۍ کې اوسېدل. د ختو کورونه يې جوړ کړي وو او ماشومان يې له څارويو سره يو ځای په خاورو کې لوبېدل. موږ ته يو داسې هدف ټاکل شوی وو، چې لارې يې له ستونزو ډکې وې. په کمې توښې وړاندې تلو او مزلونو کړاوچن وو؛ خو موږ بايد تللی، ځکه که درېدلې وی، نابودېدل. هر پړاو په وينو لړلی وو او په مخکې يې اغزي زرغون وو. هر خطر موږ ته راکتل، له هر غره او هرې درې روحاني بلاوې راموسېدې او موږ يې تحقير وولو؛ خو موږ غلي پاتې کېدو او له دغو هيلو سره وړاندې تلو، چې يو وخت به په دغو سرکشو غرونو کې د لوړ او څټک بيرغ رېږي؛ همدغه يواځينۍ هيله وه، چې موږ تکيه ورته کوله او سختۍ مو ورته گاللې؛ خو وروسته پېښېدونکو شيانو ستړي کولو او زړونو راته د کرار کېناستو امر کاوه. آندامونو هم سستي پيدا کوله؛ ځکه زموږ کارونو نتيجه نه ورکوله. کوم ځای به مو چې ونيو، تصفيه به مو کړ او افغان ملگرو ته به مو په واک کې ورکړ، ترې را به غلو؛ خو يوه مياشت وروسته به مو واورېدل چې بيا اشرار همهلته واک ته رسېدلي دي. موږ څه کړي وای؟ هلته خو د ټول عمر لپاره نشو پاتې کېدی. پړه هم په موږ اچول کېده. پردي افغانان خو پېرېده، خپلو کمونستانو هم داسې سلوک راسره کاوه چې گواکې د دې هر څه مسوول په افغانستان کې د څلوېښتم لښکر د سرو قطعو پوځيان دي. کله به چې بې وخته خوب سترگې راپټولې او سر به مې درد کاوه؛ احساس مې کړه چې يو ډول گنده ناروغي مې خوروي. بيا په يوه ماسپښين چې د افغانستان د آسمان لمر ځلېده او سپينې واورې ټوله مخکې پوښلې وه؛ څه گنده خيالونه مې په سر کې راوگرځېدل او پلان مې کړه چې ځانونه وکړم؛ خو

وو؛ ډزونه او مرمۍ خرڅېدې. ژوندي انسانان پلورل کېدل، چې له ځان نه به خپر هم نه وو. افغانانو د خپلو وروڼو مړه جسدونه په هوټلوالو پلورل.

هغلته (افغانستان کې) داسې پېښې کېدې چې د سړي له حيرانتيا ښکرونه ورته کېږي. سور اور بل وو او خلک د تيارو په انتها کې ساتل شوي وو. هيچا نه پوښتل، دا ولې او وروسته څه پېښېدونکي دي؟ عام افغانانو خو يواځې په حال تمرکز کاوه او هيڅکله يې نه غوښتل حقيقت اورېدو ته خپل غوږونه تيار کړي، په اوازو او د شخصيتونو په ظاهري ښوېسې تلل چې منزل يې تياره وو، يواځې تياره.

گردېز، چې يخ موسم يې لاره.

تقريباً د اتيايمو کلونو تر نيمايي دښمنانو له هر هغه څه نه چې په لاس ورتلل، د ماينونو د جوړولو لپاره کار اخيست. مثلاً يو عادي لوبښ به يې له چاودېدونکو موادو ډک کړ، چې د چاودنې په وخت کې ترې ډېرې ټوټې يو خوا بل خوا خپرې شي او ډېر زيان واړوي؛ له دې نه يو پياوړی ماين جوړېده، چې ډېروارې به له لېرې هم اداره کېدی شو. دغسې ماينونه معمولاً د لارو په تنګو برخو کې ښخول کېدل. هغوی پوهېدل چې هر جنګي موټر مخابره او هره مخابره آنتن لري؛ نو ځکه هغوی له ماين نه راوتلي سيمان لومړی په ځمکه کې پټ بېول، بيا به يې د سرک په غاړه د ولاړې ونې له پاسه د سرک هغې غاړې ته تېر کړل او هلته به يې له بېټرۍ سره وصل کړل. د لومړي گاډي آنتن به چې په دې سيم ولګېده؛ نو د برېښنا د شارټ له آمله به داسې چاودنه رامنځ ته شوه چې نه يواځې د گاډي سپرلې له منځه تلله، بلکې لاره هم د نورو گاډو په مخ په بشپړ ډول بندېدل، په همدغه وخت کې به پربند شوي قطار د ډزو باران هم پيل کېده. وروسته به چې کله د لارې تنګو برخو ته رسېدو؛ نو له ټولو گاډو به مو آنتنونه کوز کړل او هغه نري، نري سيمان به مو په غور سره ولټول. همدغه د ژغورېدو يواځې لاره وه. زموږ ملګرو بيا وروسته داسې لارې، چارې وموندلې چې د پرسونل د ژوند د ژغورلو سبب کېدې. د روسي سرتېريو د اختراع کولو وړتيا د افغانستان په جګړه کې هم زموږ د پلانونو د ځغولو لپاره مرستندوی شو؛ خو که د يوه اقتصاد پوه په دود له ما وپوښتئ، چې وروستۍ نتيجه څه شوه؟ درته وبه وایم، چې هيڅ!

ټولو غوښتل ووايي، ګوند پالي او حکومت پالي دي. هيچا نه غوښتل وښيي، ملت پالي دي.

له لومړني پرسرلي وروسته د افغانستان جنوب ختيځ ته له خپلو ملګرو سره ولېږل شوم. گردېز، چې يخ موسم يې لاره او له پاکستان سره په پوله پروت وو. دغه ښار ته نږدې په يوه وره پوسته کې پاتې کېدو. گردېز د درېيمې قول اردو قرارګاه وه. په دې قول اردو کې درې فرقې: ديارلسمه، څوارلسمه او پنځه ويشمه او ۲۲ نمبر غرنی غونډ او يوه د کومانډو قطعه وه. قول

اردو د (اوسنيو) پکتيا او پکتیکا په ولايتونو کې ځای په ځای وه او د جنوب له لوري يې د خوست – کابل او غزني – کابل په لويو لارو د کابل ساتنه کوله. د قول اردو قومندان د يوې نسب دارې او مشهورې کورنۍ غړی، تورن جنرال غلام نبي وو. دغه غلام نبي گورگوتي وېښتان لرل او له مخه يې شنه پیره راتاوه وه. بيا کله چې په پکتيا کې حالات کړکېچن شوي وو او دی يې په وړاندې د تېر په څېر غلی پاتې کېده: نو د لرې کېدو خبره يې وشوه. دی له دې څوکۍ لرې شو: خو له دې ښه دنده يې پيدا کړه، د دې لوی ولايت والي شو.

وخت نه وو چې پیره وڅېږيم، نور هم په بد حال وم: يو علت يې دا هم وو، چې لطيف خلک نه وو او سينگار ته اړتيا نه پيدا کېده. تل به د ځان او خپلو عسکرو په فکر کې وم: خو آيوانکه مې هم له ياده نه وتله. کله، کله به مې ټانگ ته تکیه وکړه او شعرگوتي به مې کښل.

لاينحله کارونه او نامعلوم راتلونکي سړی له پښو غورځوي. هيڅ مې عمل او جگړې ته تابيا نه راتله؛ خو مجبور وم، ځکه چې که له ځانه مو دفاع نه وای کړې: دغو تېرو او کلکو آغزيو به خورلي وی. دغو شيانو ورته مخامخېدونکي سرونه خم غوښتل: خو موږ دا نه وو زده کړي او همت مو په ځانونو کې پېچکاري شوی وو.

که څه هم دلته زموږ د پوځيانو د پاتې کېدلو اصلي هدف د يوه بل شوروي جمهوريت رامنځ ته کول وو؛ خو زه يې د پاتې کېدلو په مهمو دلايلو نه پوهېدم، نه مې پوځيانو دغه خبره پوښتله او نه ما له لوړ پوړيو چارواکو او جنرالانو سره په دې اړه خبرې کولای شوې. هر کله به مې چې دغه خبره منځ ته راوړه، هغوی به يواځې دومره وويل: (جگړه کوه، تر دې، چې ساه وي درکې!)

موږ (ټيټ رتبه آفسران او عسکر) يواځې د ماشې په کښولو او په زوره د ډوډۍ په پيدا کولو پوهېدو. افغانستان زموږ لپاره د سطرېج لوبه وه، چې بېخي ورسره نابېله وو؛ آن موږ په دې نه پوهېدو چې له چا سره جگړه کوو؟ ډېر ځله موږ د خپلو افغانانو ملگرو له لوري ووژل شوو او يا به داسې وختونه هم راتلل چې د مجاهدينو مشرانو به زموږ له لوړ پوړيو جنرالانو سره په يوه مېز ډوډۍ خورل: دغه هر څه حيرانوونکي وو او د پردې تر شا يو بل ډول لوبه روانه وه، چې شايد اوس هم ډېر خلک ترې ناخبره پاتې وي.

موږ د ژوند کولو لپاره يوه تگلاره لرله (مړکه، يا ومړه!) دا مو له هغو سپيو زده کړي وو، چې د خلکو په مخ کې به د شرط لپاره سره جنگېدل، هغوی پوهېدل چې که مقابل لوری ونه وژل شي، نو حتماً دی وژل کېږي. د ده په ژوندي پاتې کېدلو، د ده مالک ته گټه پاتې کېده او لوبه يې گټله؛ خو د ده تر ټولو لوی انعام بيا د ده ژوندي پاتې کېدل وو. زموږ ژوند هم همداسې وو، زموږ ژوندي پاتې کېدل زموږ د مشرانو لپاره گټه وه او زموږ لوی مکافات، زموږ ژوندي پاتې کېدل وو.

هر سهار وختي مو پيره بدلوله. دوولس ساعته څلورو نفرو پيره کوله، دوولس ساعته نورو څلورو.

له افغاني عسکرو سره پاتې کېدو. يو بل مو په ملگرو مخاطبول: خو موږ د زړه پوره ډاډ نه لاره او تل به په ډار کې پاتې کېدو. موږ دومره له آشرارو نه په ډار کې نه وو، لکه له خپلو ملگرو، چې کله، کله به يې له سلوکه د کرکې بوی راته. موږ خپل مرال لوړ ساتلی وو؛ خو کله به چې افغانانو په خپل منځ کې په ټيټ غږ خبرې کولې او بيا به يې موږ ته راوکتل او پټ به يې وځنډل: نو موږ به په زړه کې ووهل شوو او داسې به مو احساس کړه چې گوندې مات شوي يو؛ خو بيا به مو زړه ته په دې خبره ډاډ ورکاوه، چې کم تر کمه زموږ د لاس لاندې خو ياست!

ژوندی دې وي شوروي!

کله، کله به چې د جگړې او د جگړې له فکرونو اوزگار شوم؛ نو لویې شوروي ته به په فکر کې تلم؛ ودکا، شپه، واوره، سینما، پوهنتون، مور او پلار او آیوانکه؛ فکر مې له دغو شيانو څرخېده. کله، کله به مې دغه شعر په همدغسې وخت کې زمزمه کاوه (زموږ وطن ښکلی دی، زموږ مرال قوي دی، موږ جنگېرو، یو بل شوروي جمهوریت جوړوو!) الکسي به ورسره خوا کې پروت هر اوسپنیز شى په یوه ځانگړي انداز ټنگاوه او یوه خوږه موسیقي به یې جوړوله، بیا به یې له سوزه په ډک غږ چغه کړه: ژوندی دې وي شوروي! ژوندی دې وي شوروي...

افغانانو عسکرو به هم ورسره بدرگه کړه او زموږ وړوکې پوسته به د یو څو شېبو لپاره شور او غوغا ونيوله. هغوی به هم ځینې، ځینې سندرې ویلې او وروسته به یې روحاني دعاگانې لوستې. دوی د خپل وطن په څېر څېر خلک وو او قاطع شیان یې خوښېدل. گردېزه ژمي کې له واورو او په اوږي کې له دورو او گردونو نه نه خلاصېده. سړې اوبه او څیره هوا یې لرله. خپه کوونکی احساس یې سړي ته ورکاوه، ماضي یې ورباداو او سړی یې افغانستان ته په راتلو پښېمانه کاوه. موږ په زوره له دې وچ موسم نه ځان ته شاعرانه احساس جوړاوه او زړه ته مو ډاډ ورکاوه چې (هر څه ښه دي!) کنه نور خو په هر څه پوهېدو، چې له داسې بلا سره جگړه کوو چې زر پښې، زر خولې او د تېښتېلو زر لارې لري.

موږ پوځیانو ډېری وخت د اجراتو په وخت کې د فکر په ځای له احساساتو کار اخیسته او لومړیتوب مو ورکړی وو، کېدای شي په دغه ډول مو د لوی شوروي د مشرانو لار تعقیب کړې وي؛ هغوی هم په افغانستان د راننوتلو په وخت کې فکر او ادراک تر شا پرې اېښي وو او له احساساتو یې کار اخیستی وو.

هر کله به چې په مخامخ جگړه کې ښکېلېدو، احساسات به مو تعقیبول او فکر مو له پرېکړې کولو غورځاوه، ډېر ځلې کامیاب هم راووتلو. عقل تل سړي ته د تېښتې او ځاني دفاع لار وربښي؛ خو احساسات بیا په فکر غلبه لري او غواړي هغه څه لاس ته راوړي، چې څه یې په مخ کې دي، حتی که منطقي دلایل او امکان هم نلري.

موږ له څلورو واړو خواوو خطره احساسوله، آن ځینې وخت خو به له خپلو سیوریو او خپلو ټوپکونو هم ډاږېدو. ما له خپلو ټولو عسکرو سره ښې او د دوستۍ اړیکې لرلې؛ خو له دغو ټولو څخه یواځې یو کس وو، چې له ما سره به یې د زړه خواله کوله، د زړه پټ رازونه به یې راته ویل او کله، کله به یې اوبښې راسره تویولې. یو تکړه جنگیالی، ښه دوست او فرمانبرداره عسکر وو، الکسي نومېده. ډېره عجیبه کیسه یې لرله. رومانټیک ځوان وو، د سترگو له تورو حلقو یې ښکارېده، چې غم پرې له نورو زیاته غلبه کړې ده. د هغه کیسه داسې وه چې (آلېته د ده په ټکو) ده له یوې شوروي نجلی سره مینه لرله، چې له تاجکستان څخه وه، خدیجه نومېده او له دوی سره یې په پوهنتون کې زده کړې کولې؛ خو د ده د خوښې خلاف، هغې نجلی له یوه بل ځوان سره (چې د الکسي دوی هم صنفی وو او په ټولو مضمونونو کې یې نومرې تقریباً پوره وې)، مینه لرله. دغې خبرې په الکسي بد اغېز کاوه او تل یې غوښتي وو چې د نجلی فکر ځان ته راواړوي؛ خو هغې لیاقت ته ترجیح ورکوله او ده په هیڅ صورت نشول کولای چې خپل رقیب په نومرو کې لاندې کړي، له بلې لارې یې کار واخیست. هغه ته یې کندې باسل شروع کړل؛ خو، څو ځله یې نجلی ته بې نومه لیکونه وروښل او په هغو کې یې اخطار ورکړی وو، که چېرته ته د دغه هلک له ملګرتیا لاس وانخلي؛ نو بد څه به پېښ شي. په راتلونکي یې نه وو غږېدلی، یواځې یې وحشت لېږدولی وو. هلک ته یې هم دغه ډول لیکونه لېږلي وو؛ خو لکه دواړه چې پوهېدلي وي، هیڅ یې دغو خبرو ته فکر نه کاوه او خپلې مینې ته یې ادامه ورکوله؛ تر پخوا ډېره، ښه او سوځنده.

د عملي پوځي زده کړو په دوران کې الکسي څو، څو ځله هغه قصداً د بدن حساسو ځایونو ته وهلی وو، هغه خوږ شوی وو او تقریباً پوه شوی وو چې اصل کیسه څه ده؟

الکسي وايي چې بله ورځ بله پېښه رامنځته شوه، هغه وايي چې هر کله دی له لیلې راووت او پوهنتون ته لاړ، د پوهنتون مخته یوه بورنونکي شي د ده فکر هغه لوري ته وراړولی وو، د ده رقیب او مینه یې په خپل منځ کې یو بل ته په مینه ورکولو لگیا وو، بیا دواړو ده ته لیدلي وو او په مسخره یې ډول یې خندلي وو، په الکسي کې د کرکې او غچ حس راپارېدلی وو؛ خو زړ یې قابو ورباندې راوستې وه؛ دغه هر څه یې په پټه خوله زغملي وو او ټولګي ته تللی وو. له دې پېښې وروسته ده ضد کړی وو، چې په ټولو مضمونونو کې پوره نومرې واخلي او د خدیجې زړه لاس ته راوړي. له دغې وروسته یې ټول وخت کتاب ته ورکړی وو او په ننګونه یې زده کړې مخ ته وړې. دی به له کتاب سره دومره مصروف وو، چې د ده په خبره، ټولګیوالو یې د (د کتاب

کاکا) لقب ورکړ او له يو بله يې وپوښتل، چې دا لوی بدلون په ده کې ولې او له کومه راغی؟ دغه راز هيچا ته ښکاره نه وو او هر چا په خپله خوښه اټکلونه کول. د ټولو فکر د ده لوري ته وراوښتی وو او په ده کې يې نوي څه احساسول، آن د خديجې هم. هر کله به چې دی د خديجې مخ ته تېرېده، هغې به يو بل ډول ورلیدل او په ده به يې ډېر اغېز هم کاوه؛ خو پرېکړه يې نشوه کولای، ووايي، څه پېښېدونکي دي؟

يوه ورځ د آزمويينو وروستی پایلې راوتلې وې او ټولو د اعلاناتو په تخته حيرانوونکي څه ليدلي وو؛ ټولو ليدلي وو چې الکسي په ټول پوهنتون کې تر ټولو ډېرې نومرې کتلې دي او په هر مضمون کې يې نومرې تقريباً پوره دي. ده غرور ښوولی وو او ويلي يې وو چې دا د ده د هڅو او خواړو نتيجه وه. رقيب يې خپه وو؛ خو خديجه بيا راغلې وه او ده ته يې مبارکي ورکړې وه، ده فکر کړی وو چې د هغې زړه يې لاسته راوړی دی. په سبا يې د دې په اړه خپل نيت ورته ظاهر کړی وو؛ هغې کرکه ښوولې وه او دی يې بې عزته کړی وو. دی زړه ماتې شوی وو او د نويو پلانونو د جوړولو په فکر کې شوی وو. کله، کله احساسات سړی داسې شيانو ته هڅوي چې ښه نه دي. ده نور خپل احساسات نشول قابو کولای؛ د خپل رقيب د وژلو په اړه يې په ذهن کې ورگرځېدلي وو. ده خپل رازونه په خپل زړه کې ساتلي وو.

په سبا ورځ پوليسو د پوهنتون د اوبو د ذخيرې سره حيرانوونکي شيان ليدلي وو؛ هغوی ليدلي وو چې يو هلک او يوه نجلی په خورا بهرحمی سره وژل شوي او بيا په گڼو وښو کې پټ کړل شوي دي. هغوی بل څوک نه وو، خديجه دوی وو.

الکسي ويل چې دی افغانستان ته د لېږلو لپاره انتخاب شوی وو او د څو ورځينو رخصتيو لپاره کور ته لاړ. د دوی په کور کې له ټولو نه زياته خطرناکه او حيرانوونکې پېښه منځ ته راغلې وه. الکسي پلار نه لاره او د شېې به له خپلې مور او کوچنيو وروڼو او خويندو سره په يوه کوټه کې ځملاست. الکسي وايي چې هر کله دی افغانستان ته راته، په بېگا شپه يې په خوب کې د دوو وژنو اقرار کړی وو، مور يې دا هر څه اورېدلي وو، دی يې له کوره شړلی وو او د ده له زوی ولی يې انکار کړی وو. ده ډېره هڅه کړې وه چې ځان بېگناه وښيي؛ خو مور يې د پوهنتون له کيسې نه د راډيو له لارې خبره وه. دغې قضېې ته فرضيې ورجوړېدې او خپرل کېده؛ خو د ده تلل نه وو تم شوي.

افغانستان ته له ټولو غمونو او آروايي ناآراميو سره راغی او بيا په داسې قومندان برابر شو چې په ډېره آسانی يې د خلکو له خولو رازونه باسل. په لومړيو کې زما ذهن هم مغشوش وو؛ خو د ده آرامۍ (په اصل کې ناآرامۍ) دې ته اړ کړم، تر څو وپوښتم کيسه څه ده؟

هغه هم د همراز په لټه کې وو، زه يې پيدا کړم او هر څه يې راته وويل. که رېښتيا ووايم، هره خبره يې اوس هم زما په زړه ده. تر ټولو په زړه پورې خويې دا وه چې ده به خپله برخه خواړه نيم وخوړل او نيم به يې پرېښودل، وروسته به چې کله شپه شوه او موږ (په خاصه توگه زه) به وږي شوو؛ ده به هغه خواړه راواخيستل او په ځانگړي لطيف او خاکسارانه انداز به يې زما مخ ته کېښودل.

آه... الکسي! که قبر دې وی، اوس به مې کلان پرې پاشلي وو.

که زه د خپل ځان په باره کې ووايم؛ زه هم له آروايي ستونزو سره له پخوا څخه زيات مخ کېدم. د گردېز موسم په الکسي ښه اغېزه نه کوله، په تېره بيا کله چې د مني وروستی ورځې وې. په خوب کې يې غږېدل ډېر شول او آلتې به يې غږولې. دا په داسې حال کې وه چې شورويانو پلان کړې وه، د گردېز او پتان لاره (چې د اشارو له لوري بنده وه). خلاصه کړي. موږ هم له خپلو افغاني ملگرو سره په زغره والو موټرو او ټانگونو کې سپاره شوو او د پتان لاره مو په خوله ورکړه، مخکې له دې چې موږ روان شو، د څلوېښتم لښکر د سر، سرپوڅي قومندانانو موږ ته لارښوونه وکړه. په دغو کسانو کې ستر جنرال بارس کرماوف هم وو او د (کې، جي، بي) د رئيس پوري ويلاديمېروويچ آندروپوف، د بهرنيو چارو د وزير گروميکوف، د دفاع وزير اوستينوف او د تورن جنرال بورېس تکاچ (چې په افغانستان کې د څلوېښتم لښکر قومندان وو او د پالتا اوکرايې وو). آستازي هم راغلي وو. موږ ته يې ځانگړې توصيې وکړې، د ټولو خبرو نتيجه دا وه (ټول ووژنی!)

موږ څو نفره يوه پټۍ داره ټانک ته ورپورته شوو، چې په سربې دهشکه هم لگېدلې وه. له موږ سره په دغه ټانک کې دوه تنه افغانان ملگري هم وو، هغوی زموږ له لوري پوره ډاډ لاره، موږ هم ددغې خبرې په اساس هر څه ښه بلل او د يوې روښانه جگړې تمه مولرله. موږ هر څوک د ماشې له صيقله وويستل او چې هر چا به خوند راکه: ختماوو مو. موږ يواځې يو هدف لاره، د لارې خلاصول؛ که په هر قيمت وو.

الکسي چېرته دی؟

د پلان له مخې موږ بايد په درې ورځو کې ځانونه له گردېزه تر ځمکنیو رسولې وې؛ که څه هم لارې د سیدکرم په کنډو او د مېرzkې په بېرو غرونو وې. لارې له واورو ډکې او ستونزمنې وې، موږ پلي او سپاره پوځیان سوق کړي وو او له هوا نه مو هم مرسته کېده، افغانان هم له موږ سره اوږه په اوږه جنگېدل او چې څه به مو ترېنه وغوښتل: کول یې. زمونږ ډېر قومندانان چې له جنګي قواوو سره به ډېر کم جګړه ییزو ساحو ته تلل؛ هغوی به مخکې له دې چې جګړه پیل شي، ویل: موږ، چې تاسو ته څه ویل شوي دي او څه کوئ؛ پرتله کوو! رښتیا هم، هغوی به کله، کله ویل: دا څاروی مو وواژه؟ دا سړی خو بېګناه وو! ښځې مو هم ووژلې؟

موږ به غلي وو او مجازات به مو په فکر کې ګرځېدل، هغوی به دغه کار دومره جدي ونه نیوه، وبه یې خنډل او زموږ د زړونو دریا به کمه شوه؛ هغوی به وویل: له هر څه نه لویه شوروي او ستاسو ژوند مهم دی.

سمه ده! موږ روان شوو؛ په داسې حال کې چې د ایتماتوف مړینه مې له یاده نه وه، په الکسي مې باید پام ساتلی وی او د جګړې په اړه مې باید فکر کړی وی. ذهن مې ګډوډ وو، ځکه چې ډېر وخت مې له څو ټیلیفونونو پرته له موږ، پلار سره اړیکه نه وه نیولې. له آیوانکې سره خو مې چې هغه شپه لیدلې وو؛ تر اوسه مې یې غږ هم نه وو اورېدلی. غوښتل مې هغې ته له یوه حیرانوونکي خبر سره یو ناڅاپه ورشم او ورته ووايم چې ته غولېدلې وې! موږ جګړه وکړه او افغانستان مو په شوروي جمهوریت واړاوه؛ خو کیسه ټولو ته روښانېده چې څه پېښېږي؟

نه پوهېدم، خو د ایتماتوف ملګري له مړینې وروسته مې په ځان کې نوي احساسات راپارېدلي وو، غوښتنې مې بدلې شوې وې؛ خو نه پوهېدم چې څه ور غوښتنې او د څه په بابله غوښتنې لرم؟ خو په هر حال، بدلون مې احساساوه.

کیسه خو داسې وه چې د افغانستان – پاکستان له ګډو پولو آشرا راتېرېدل، دوی غټ پټکي تړل او آزاد کالي یې اغوستل، چې کوچیان ورته ویلی شو، ښځې او واره هم ورسره وو، که مو وژلي وی، له مستقیمو نیوکو سره مخ کېدو او خلکو به ویل چې عام افغانان یې ووژل؛ خو دوی به له آشراو سره مرسته کوله. د پولې نه د راتېرېدو په مهال به یې وسلې د بېرو مېړو په خېټو پسې وتړلې او افغانستان ته به یې رانېباسلې، وروسته زموږ ملګرو دغه سردردی ته لارې چارې ولټولې، له پولې راتېرېدونکيو کوچیانو ته یې ځانګړي اصول وټاکل. قومندانانو د لارې خلاصولو ته هم پلانونه جوړ کړل، چې وار په وار به له موږ سره شریکېدل. لویه ستونزه دا وه چې د خوړو له کمښت سره مخ وو او تل له دغې ستونزې نه کړېدو. ډېسمبر وو او هر ځای په واورو سپین وو څه مو کړي وی، جګړه وه، موږ پیل کړې وه، باید ادامه مو ورکړې وی او پای ته مو رسولې وی.

د ټانک د ځنځيرونو گرزا خته، په ځانگړي شر و شور د پټان په لور تلو، الکسي گوته په ماشه غلی ناست وو، سترگې يې په يوه شي کې ښځې کړې وې او فکر يې بل چېرته وو. افغانان ملگري: يو يې دهشکې ته ولاړ وو او بل په ټانک کې ناست وو او په ټيټ غږ يې زموږ د روحيې د رالورولو لپاره زما هغه شعر په ماته گوډه روسي وايه: (زموږ وطن ښکلی دی! زموږ مرال قوي دی! موږ جنگپرو، يو بل شوروي جمهوريت جوړوو!) نه پوهېده چې څه وايي، خو ويل يې.

ما ته بيا په دې ساره او کرکجن موسم کې د ايتما توف راخوړند او پخ جسد سترگو ته ودرېد، وېره مې احساس کړه، الکسي ته مې وکتل، هغه هم فکر کووم همدغه سوچ رالاندې کړی وو.

د جوړ شوي پلان مطابق، موږ بايد د لښکر په پای کې تلای او د شا له لوري مو د لښکر ساتنه کولای، همداسې مو کول، نقشه او پلان مو تعقيبول. د ډېسمبر په دغه ورځ مخکې سپينې لړې نيولې وه، په دوه مترې کې شيان په سختۍ ښکارېدل. تېز: خو په احتياط تلو. ډېر په سختۍ ښکارېدل چې د افغانانو له بامونو لويې روان وو. يو وخت مو وليدل چې له سيدکرم نه تېر شوي يو او د کرکين په ښکلې وادي ورننوتې يو: د دې تر څنگ مو دا هم احساس کړه چې په دغه ښکلې او تنگه دره کې (په داسې حال کې چې لرو نيولې وه) له لښکره شاته پاتې شوي يو او لاره مو ورکه کړې ده. د ټولو په زړونو ډار ننوت او نه پوهېدل چې څه وکړو؟

ټانک مو ودراره او يوه شېبه په فکر کولو کې شوو. فکر مې دومره خراب وو چې هېڅ مې دې ته خيال نه وو شوی چې الکسي چېرته دی؟

الکسي له ټانکه کېښته شوی وو، ټوپک يې په ټانک کې پرې اېښی وو؛ خو څو دانې گرنېټونه يې له ځان سره وړي وو. ټوپک مې يې راواخيست، په خوله کې يې يو يادابنت کېښودل شوی وو، ۳۵ کاله تېرېږي خو هغه يادابنت اوس هم له ما سره دی او د يوه آرزو مند شې په توگه يې ساتم. هغه ليکلي وو: (زه ډارن يم، په دومره ناآرامو مغزو مې د لويې شوروي لپاره څه نشول کولی، زما غوندې خلک بايد ومري؛ خو مرگ هم له ډارنو کرکه کوي. تر څو يې ځان ته راونه غواړي. ښاغلی قومندان، هرکله چې لويې شوروي ته ولاړې، زما قضيه وتره او ورته ووايه چې عامل يې مړ شو. موږ خو مې زما په بابله نه پوښتي؛ خو که بيا يې هم وپوښتل، ورته ووايي چې د يوه اتل په توگه مړ شو.)

له هر هغه څه چې زه ډاږېدم، هغه پېښه وشوه، الکسي د ايتما توف له پېښې پوره اغېزمن شوی وو، په يادابنت کې يې هم هغه څه ليکلي وو چې ايتما توف ليکلي وو. د هغه يادابنت مې جېب ته واچاوه او له دهشکې ته ولاړ افغان ملگري نه مې د الکسي په باب وپوښتل، هغه په ماته، گوډه روسي وويل، چې د ټانک له درېدو سره سم له ټانکه کېښته شو.

د ټانک د درېدو دومره وخت نه وو تېر، کولی مو شول د دغې کرکجنې پېښې مخه ونيسو. د ټانک چلوونکي ته مو توصيه وکړه چې همدلته دې ودرېږي او هېڅ ښور دې نه خوري او په خپله له افغان ملگري سره (چې دهشکې ته ولاړ وو) له ټانکه کېښته شوم، په تقريبا يو فوټ واوړه کې مو د الکسي پلونه لتول، بالاخره مو پيدا کړل، تعقيب مو کړل، د غره ډډې ته ورپورته شو، په گڼو نښترو کې به کله، کله د الکسي پلونه ورک شول. موږ ډېر تېز تلو، له احتياطه مو هم کار نه اخيسته، پوهېدو، که چېرته په يوه دقيقه کې هغه ته ځان وروڼه رسوو، لاسي بم ځان ته ږدي او وژل کېږي. يو وخت بيا د الکسي وارخطا پلونه په نښترو او گڼو وچو وېشو کې ورک شول، موږ د پلونو په پيدا کولو لگيا وو چې د لاسي بم غږ مو واوړېد، هيڅکله په ژوند کې دومره نه وم مايوس شوی، لکه په هغه وخت. کېناستم او ومې ژړل: خو افغان ملگري زر راپورته کړم او راته وېي ويل چې بايد هغه لوري ته ورشو، ولاړ شوم، خو احساس مې کړه چې زنگڼونه مې لړزېږي. د الکسي مړی دوه څېرې پروت وو او تازه وینه ترې بهېده. موږ يوه شېبه غلي ولاړ وو؛ خو بيا افغان ملگري د تل په څېر زړورتوب وښود، د الکسي خواره واره او پاشلي اندامونه يې راټول کړل. په واوړه کې د لويې شوروي بيرغ جوړ شوی وو، سور رنګ. شوروي ملگري د افغانانو لپاره ځان قربان کړ او افغان ملگري يې د جسد په راټولولو کې زړورتيا ښودله. د جسد ليدلو هم د سړي زړه خراباوه. موږ د جسد راپورته کولو ته ځانونه جوړول چې د غره له سره په موږ ډزونه وشول، زموږ له پېښو سره نږدې ځيان لگېدل، ډزو کوونکو په قهرجنه لهجه په آمريه ډول يو څه ويل، تقريبا له موږه سل متره لرې وو، له ما پناه وو؛ خو افغان ملگري ته مې مخامخ وو، په پوښتونکي نظر مې وروکتل: افغان ملگري وويل: اشرار!

بل کور

د زنگونو تر څنګ مې زړه هم ولړزېد. تازه واوره هم راکېسته شوې وه او له لرې نه د ځناورو غږونه اورېدل کېدل. افغاني ملګري مې وويل: قومندان، موږ بايد وسلې وغورځوو! هغوی موږ وژني!

خو ما فکر کاوه چې مقاومت به تر دې، دشمنان ورو، ورو رانږې کېدل او په موږ کړی راتنګېده. موږ ته ويل شوي وو چې اشرار دومره حوصله او د بنديانو د ساتلو لپاره توقیفخانې نه لري. یو ناڅاپه مې پرېکړه وکړه، توپکونه مو وغورځول. لاسونه مو پورته کړل او افغان ملګري مې په افغانی ژبه چغه کړه: موږ تسلیم یو!

دزونه لا هم یو، دوه کېدل او زموږ د پېښو سره یې واوره شیندله. هغوی په احتیاط سره رانږدې کېدل او د توپکو نلونه یې زموږ لوریو ته نیولي وو. هغوی د یوې کړۍ په څېر په موږ راچاپېر وو. په پای کې تر موږ راوړسېدل، په سرونو یې کلک، کلک کونداغونه راکړل، موږ سر چپه په مځکه ولوېدو، هغوی په زوره، زوره غږېدل، فکر کووم ښکېدلې یې کولې. وروسته یې زموږ د لاسونو د تړلو په دوران کې ځینې دعاګانې هم لوستې. د الکسي له شیندلي جسد نه وینه روانه وه او سپینې واورې ته یې د گوند د بیرغ رنګ ورکاوه. موږ ته یې سترګې راوتړلې او په یوه لوري یې روان کړو، لا مو له بدنه د تېرګوزار درد نه وو وتلی چې نور یې ووهلو، هیڅ کله مې داسې درد نه وو لیدلی، پخوا مې فکر کاوه چې د آیوانکې له بېلتونه بل بد شی په دنیا کې نشته: خو وروسته وپوهېدم چې تر فزیکي درد او وهلو هیڅ خراب شی وجود نلري.

موږ نه پوهېدو چې چېرته څو: خو په تلو کې ستونزو پوهولو چې په غره پورته خېږو. د الکسي جسد هملته پاتې شو او په دنگو نښتونو کې په داسې حال کې روان وو چې د دشمنانو سخت سلوک هم ورسره مل وو. موږ (شخصاً زه) د یوې لویې شکنجې او ورپسې د مرګ په تمه وو. یو نفروو، چې هم یې ډېرې ښکېدلې کولې، هم یې ډېر تهدید او وهل کول، ومې ویل چې خلاص شم، لومړی دی په دار ځروم.

کېدی شي ډېر مزل مو کړی وي، یا کېدی شي لږ مزل مو کړی وي؛ خو وخت یې ډېر ونېو. هغوی هېڅ سترې کېدل نه؛ تر څو یې چې تر منزله رسولو، د ولاړېدو توان نه

محمد احسان علي شفيق

د وبا ورځو کې مینه

وو راپاتې. موږ یې د یوې لویې غونډۍ په سړیوې سمځي ته ننېاسلو، دا موږ حس کوله: ځکه د باد غږ او سره هوا ورګ شول. د پېښو د څښک، څښک غږ په ځای د درب، درب غږ اورېدل کېده. کرکه مې احساسوله او تر سپرمو مې د وینو بوی راته، یوې بېلې کوټې ته یې ورواچولو، سترګې او لاسونه یې راپرانېستل. هغلته هیڅ فرش نه وو، غولی نمجن وو او د مورکانو بوی ته. کله نا کله به یو نیم موږک له سورې راووت او په کوټه کې به یې منډه کړه. له افغان ملګري نه مې د دې ځای په باره کې وپوښتل، هغه وویل: دا د منګلو ساحه ده.

منګل د پښتنو د څیرو قبایلو څخه دي، د انګرېزانو په خلاف په لویو جګړو کې هم همدغه قوم ډېره لویه ونډه لرله او د بې پایه مقاومت تاریخ لري.

یو څو شېبې وروسته مو سترګې له تیارو سره بلدې شوې. له باندې نه د ملایانو غږونه اورېدل کېدل، چې کرکه او غوصه پکې محسوسېدل. کله، کله به په خټ، خټ وخنډېدل. افغاني ملګري مې په ماته ګوډه روسي د هغوی خبرې راته ژباړلې؛ خو نور مې دې ته اړتیا نلرله چې نوي شیان زده کړم: ځکه پوهېدم چې له دغه غاره وتل سخت نه، ناممکن دي. دغه ځمکتله بېخي نامنظمه او جګه او ټپه وه. سړي ته یې داسې څه وریادول چې ښه نه دي. د پېښو لړزه مو لا نه وه ختمه، چې د څه شي انتظار مو کاوه: پېښې شول. څو پرېره ور چې لویې ټوټې یې له سرونو تړلې وې، راننوتل. بې سربزې یې کار پیل کړل. د نېسترو کلک لږګي یې راته ونيول. موږ له درده چغې وهلې: خو هغوی ته له موږ ډېر درد ورته او هره شېبه یې هڅه کوله له افغاني ملګري مهم معلومات واخلي؛ خو هغه خپلې خاورې او دندې ته وفادار وو، په خوله یې ورغوی اېښی وو او څه یې نه ویل. له ما خو یې د څه اورېدو تمه نلرله. په کوټک یې پوهولم چې کرکه یې حد نلري. افغاني ملایانو هغلته په سمځه کې یوه لویه تجربه راکړه، هغوی وپوهولم چې له فزیکي درده ناوړه هیڅ شی نشته.

ډوډۍ هم ډېره خرابه وه او سړی نه په مړېده: خو موږ پخوا له دې شیانو سره بلد وو او عادي راته ښکارېدل. یواځې له یخ او شکنجو ډېر ځورېدو. د هر چا به چې خوشه شوه، راته به او ښه وهل به یې راکول، ښکېدلې به یې کولې او بیا به یې وروسته روحاني دعاګانې لوستلې. زموږ د وهلو په بدله کې به له خدایه د لوی ثواب په تمه وو. یو وخت یوه حیرانوونکې پېښه هم رامنځ ته شوه، یوه کلیوال سړي مجاهدینو ته دوه پسونه راوستل، تر څو مجاهد قومندان اجازه ورکړي چې زموږ په لوري راشي، ومووهي او له دې لوی ثوابه ځان برخمن کړي. هغه اجازه ورکړې وه او غټ سړی له غټ کوټک سره راننوت، د هغه کرکه د هغه د ګوزارونو له شدت

نه معلومېده. موږ دواړه په څو شېبو کې له هوښه وتلي وو. هغوی ټول پښتانه وو. موږ ته خبر رسېدلی وو چې په گردېز او سيدکرم کې مو ملگري نيول شوي وو؛ خو موږ نه پوهېدو هغوی څوک، څوک دي. د لارې د عملياتو په باره کې افغان ملگري ويل چې مجاهدينو ويل، روسان بريالي شوي دي. زه خوښ شوم؛ خو په زړه کې مې راوگرځېدل چې ملايان به خامخا د دې خبرې غچ له موږ نه اخلي.

زه يوې خبرې ته حيران وم او هغه دا چې ولې ملايانو غوښتل موږ ژوندي وساتي، که د تبادلې لپاره يې دا کار کولی؛ نو هغه مجاهدين چې په مخامخ جگړه کې نيول شوي وو، ژوندي نه دي پاتې او تر توقيف او زندانه نه دي رسېدلي.

دوی هغه څه کول چې مشرانو يې ورته ويل. د دوی مشران ډېری مذهبي پوهان وو، چې هر يوه يې له يوې لويې نسب دارې او شتمني کورنۍ سره تړاو لاره. هغوی ته نه يواځې د دوی ټوپکمارانو عقيدت درلود؛ بلکې عامو وگړو هم هغوی د خدای آستازي بلل او د ژغورونکو پرېستو نسبت يې ورته کاوه. د هرې پنجشنبې په ورځ به د شاوخوا کليو خلکو مجاهدينو ته په ډالۍ کې پسونه راوستل او کالي به يې هم ورمينځل. هغوی په ښکاره ډول په خپلو لستونيو کې مارانو ته ځای ورکاوه. افغانانو د ځان په ضد خلک روزلي وو؛ خو کله چې وپوهېدل؛ نو وخت تېر وو او دغه لويه جغرافيوې ساحه په نفتي شېخانو او امريکايانو پلورل شوې وه. دوی هغه چا ته ډوډۍ ورکوله چې عامه ځايونه يې رنگول او په هغه چا پسې يې (چې پلونه، ښوونځي، روغتونونه، د بربښنا بندونه او نور عامه ځايونه جوړول). چغې وهلې چې زموږ له هيواده ووځئ! حال دا چې د جگړې دواړه فرېقه پردي وو. موږ مستقيماً په جگړه کې ښکېل وو؛ خو امريکا، عربانو، پاکستان او د چين کمونستانو له افغاني مذهبي جنونيت نه گټه اخيسته او افغانان يې په افغاني حکومت ورمارش کول. ډېر ځله موږ په پاکستان کې د داسې غونډو او مظاهرو په اړه واورېدل چې اصلي موضوع به يې له دغه ټکي راگرځېده (د افغانستان جهاد، د پاکستان دفاع) دا يې په تله برابر تللي وو. زموږ کرېمليانيانو هم ډېرې غلطۍ تکرارولې؛ خو په هر حال...

يوه ورځ يوه بله پېښه وشوه، افغاني مجاهدينو يو نږدې زوړ او ږېړېدونکی سړی زموږ سمخې ته راننويست، د هغه لاسونه يې په خپل پټکي شا ته ورتړلي وو او هره شېبه يې هڅه کوله د خپلو قوي منگولو زوړ د سړي په يوه خوا بل خوا کېږلو، جگولو او ټيټولو يقيني کړي. موږ ته دا نسي په زړه پورې وه او فکر مې کاوه چې زموږ کوچنۍ ډلې ته يو بل نوی سړی هم راغی. هغه يې يوه کونج ته د يوه بې ارزښته شي په توگه وروغورځاوه او فکر کووم. دغه زاړه سړي به هم د

خپل معنويت د سپکېدو احساس کړی وي؛ ځکه دا ډېره حيرانوونکې وه چې د تورو روسي کلوشو لرونکی سړی دې په داسې ډول ځای کې وي. زوړ سړی چې کله له ډېرو چغو او کنځلو کولو ستړی شو؛ نو له خپلې پزې راتوبېدونکو وينو ته متوجه شو او کېدی شي فکر يې کړی وي، چې له خلاصونې بغير بايد په نورو شيانو هم فکر وشي.

څو ورځې وروسته هم له موږ سره نه غږېده، بيا، کله چې افغان ملگري په ډېر ټينگار وغوښتل، هغه د څه خبرو کولو ته مجبور کړي؛ نو هغه خوله پرانيسته او د افغان ملگري په وينا، وېل، چې د دغه ځای قومندان د شاه د وخت په معاملاتو کې ستونزه ورسره لري او هغه ته د غچ اخيستلو تر ټوله ښه موقع همدغه معلومه شوې او دی يې له ناسيونالېستانو سره په کومک تورن کړی دی.

دغه بېره خرېبلی سپين پېری له تقريباً لسو ورځو وروسته د مجاهدينو له لوري په داسې حال کې له سمخې وويستل شو، چې هره شېبه يې چغې وهلې او د کومک غوښتنه يې کوله؛ ځکه هغه پوهېده، چې له ده سره اوس څه پېښېږي. کله يې چې له سمخې وويست، څو دقيقې وروسته مو د سختو، يو طرفه او ډېرو ډزونو غږ واورېد او له دې سره مو احساس کړه چې د زاړه افغان کيسه د تل لپاره ختمه شوه.

له لومړۍ نيونې وروسته ورځې، اوونۍ يا مياشتې تېرېدې؛ خو نه پوهېدم، کېدی شي مياشتې تېرې وي؛ ځکه هوا ښه شوې وه. له وړې لږکينې دروازې د لمډو خاورو راننوتونکي بوی په دې پوهولو چې نور پسرلی دی او ژمی مات شوی دی. د لمډو خاورو له بوی سره به د تازه شنو شويو وښو بوی هم راته او سړي ته به يې هغه څوک وريادول چې خورا به پرگران وو. د پېنزا پسرلی يې راياداوه او آيوانکه او د هغې ځلاندي سترگې يې ياد ته راوړلې. د ودکا او چکروخت وو؛ خو موږ په داسې قفس کې بند وو چې خلاصېدل ترې ناشوني وو. کله، کله به په فکر کې ډېر لږې لارم؛ آيوانکه او رومانتيکې پېښې؛ خو کله به چې هوښ سره وښورولم؛ نو په نمجنه ځمکه به ناست وم او د ملايانو خبرې او د مورگانو سندرې به مې اورېدې. افغان ملگري مې هم زما په رقم له روهي ستونزو سره مخ وو؛ خو بيا يې هم د ځان په باره کې فکر نه کاوه او تل به د مېلمه (زما) په اړه ځورېده. زما د تسلي لپاره به يې زما سندرې زمزمه کوله (يو بل شوروي جمهوريت!) خو هغه په دې نه پوهېده چې اوس د افغانستان د شوروي کېدو خوبونه په اوبو لاهو کېږي، کيسې پېچلې کېږي او هر څه يو نامعلوم پلو ته گرځي؛ خو افغان ملگري په هر حال کې ډاډ راکاوه او ويل يې چې موږ (افغانان) له تاسو سره يو او د سر په بيه ستاسو ساتنه کوو. هغه هيڅ وخت همت نه بايله. څو، څو ځله يې له سمخې د تېښتېدو پلانونه جوړ کړل؛ خو يو

نه يو خنډ به رامنځ ته کېده. تر ټولو لوی خنډ، چې زموږ پلانونه به يې له منځه وړلو سره مخ کول، تياره او د رڼا نه شتون وو. په څلرو شت ساعت کې به يواځې يو ساعت داسې پېښېده چې زموږ سمځه به لږ روښانېده. موږ يواځې د يو بل مخونه ليدل شول. ږيرې مو اوږدې شوې وې. که په دې وخت کې مو د افغانانو کالي اغوستي وې؛ نو مجاهدين به بربښېدو.

موږ کان هم ډېر شوي وو. زموږ غوږونو ته به يې د غم موسيقي غږوله. کله، کله به يې په موږ راټوپ کړل او خوله به يې راباندې ولگوله. د هغوی په غږ کې مې هم سپکونکي الفاظ محسوسول (زموږ له هيواده ووځ!)

موږ وروسته هم د تېښتې لارې سنجولې او پلانونه مو جوړول. په هغه يوه ساعت کې، چې سمځې ته رڼا رالوېده، د سمځې وره ته به مو ځانونه ورسول او رالوېدونکې رڼا ته به مو له لوتو او تېرو نه په مخکې نقشې راکاپړلې او ځانونو ته به مو د تېښتې لارې سنجولې. موږ وپتېيله چې له سمځې نه تروټو وروسته د غره په ډډه کې د ډنډ و پټان – گردېز لاره تعقيبوو او دنيمې ورځې يا يوې ورځې توند او سخت مزل نه وروسته رود ته ځانونه رسوو. (چې امن ځای دی). څو ورځې دمه کوو او بيا خپلې پوستې يا رادارو ته څو، بېرته ټوپک رااخلو او جگړه پيلوو: څو اساسي ستونزه دلته وه چې څنگه له دې ناولې ځمکتې ووځو؟

د الکسي او ايتماټوف آرواوو هيڅ کرار کېناستو ته نه پرېښودم. په دې ډاډه وم چې زما په زړه کې به د غچ راپارېدلي احساسات يو ورځ سپرېږي او زه به د خپلو ملگرو بدله اخلم. د ملايانو په جوماتونو به د لور او څټک بيرغ رېووم او آيوانکې ته به وایم چې راشه وگوره، تا دروغ ويلي وو!

يو وخت دومره له ذهني فشار لاندې راغلم، چې چغې مې کړې او ځان مې په مځکه، مځکه وېشته. شېبه وروسته درزا شوه، سمځې ته ملايان راننوتل، لغتې يې راکړې او په مځکه يې آرام پرې اېستم. هغوی ووتل او دروازه يې په شدت سره بنده کړه. افغان ملگري وارخطا وو او زما له خولې يې ځگونه پاکول. ما ويل هر څنگه چې کېږي بايد له دې سمځې ووځو. موږ د پلان په جوړولو کار پيل کړ. افغان ملگري يو څه له دغې جغرافې سره بلد وو او زه هم چې په کومه لاره راغلی وم، پوره ډاډه وم چې بېرته پرې تللی شم. د وره په خوله کې مو تې رڼا ته نقشه جوړه کړه او بيا مو پلان جوړ کړ چې په ځانگړي تکتیک سره نن شپه تېستو.

هغوی په موږ پسې دي.

د معمول خلاف، له باندې نه د آلوتکو آوازونه راتلل او مجاهدينو پرېشانه يو پلو بل پلو منډې وهلې او دربا يې تر موږ راتله. وپوهېدو چې يو څه خبره شته، يو څو شېبې آلوتکې تاو را تاو شوې، بېرته لاړې او غږ يې ورک شو. مجاهدين هم کرار شول او خپلو موږک غارونو ته راغلل، ځينې دعاگانې يې هم لوستلې، ځينو خو خندل هم.

زما زړه لږ زېده؛ ځکه چې يوه نوې پېښه پېښېدونکې وه؛ څو افغان ملگري عادي ښکارېده او دا وعده يې راسره وکړه چې په هر ډول وي تا به تر گردېزه ژوندی رسووم، بيا دې د خپلو ملگرو غچ واخله او شوروي ته، خپلې کورنۍ ته ولاړ شه!

موږ د ملا راتلو ته انتظار باسه او تيار ناست وو. افغان ملگري له وره سره نږدې ناست وو او ځان يې ویده ښوده. يو وخت لرگينه دروازه راخلاصه شوه. افغان ملا، چې کلاشينکوف يې غاړې ته اچولی وو، سمځې ته راننوت، هغه د زاړه افغان کلوشې په پښو وې، له افغان ملگري راتېر شو، کله يې چې د خورواکاسه په مځکه کېښوده، يو ناڅاپه مې حمله پروکړه، ده چې د داسې پېښې تمه نلرله، وډار شو، هر څه ته يې لاس وراچاوه. ما د هغه په خوله لاس ورکېښود، د شا لخوا ترې راچاپېر شوم، د سمځې تيارې حصې ته مې کش کړ. ټوپک يې په مځکه ولوېد.

افغان ملگري په دروازه کې په ولاړ ملا حمله وکړه. په زوره يې سمځې ته راکش کړ. ټوپک يې ترې واخيست او وېې گواښه چې غلی پاتې شي. مجاهد لاسونه پورته کړل او په دېوال پورې يې ځان ونښلاوه. ما ټوپک راواخيست، مجاهد ته مې لږته ورکړه، دواړه مو په يوه ځای ودرول، لاسونه يې پورته نيولي وو او لږ زېدل.

افغان ملگري مې وپوهاوه، چې هغوی وپوښتي، له دې ځايه د تېښتې لاره کومه ده او څومره مجاهدين دلته پاتې کېږي؟

هغه پوښتنه وکړه: څو مجاهدينو نه غوښتل څه ووايي، له ډېر تهديد سره هم چوپه خوله ولاړ وو. اخر مو حوصله ختمه شوه، اورمېړونه مو ورتاو کړل او کيسه مو پای ته ورسوله. د افغان

ملگري په مرسته مې د افغانانو کالي واغوستل، پکول مې په سر کړ او څادر مې له ځانه تاو کړ. د هغوی مري مو د سمځي يو کوچ ته ورکش کړل، بيا په ډېر احتياط له سمځي ووتو، د سمځي دروازه مو وتړله، دهلېز هم تياره وو. د باندې سې غېږېدل. يو نيم مجاهد به مو هم مخې ته راغی، سلام به يې وويل او تېر به شو. موږ اوس له سمځو راوتلي وو. په ځنگله کې مې يو ښکلی احساس وکړ. دغه سمځي په چمنونو پوښل شوې وې او له باندې داسې نه ښکارېده چې دا دې د اوسېدو ځای وي. سې غېږېدل...

سمځه تقريباً د غره په سر کې وه او موږ له غره نه د راکوزېدو په حال کې وو؛ کرار او ډاډه.

هغوی د سمځي د امنيت لپاره د ونو او گڼو بوټو په منځ کې پيرې درولې وې. موږ د گڼو ونو په منځ کې په لڼده خاوره ورو، ورو لاندې د سيند په لور کښته کېدو. په سر مو تياره آسمان ولاړ وو او د يوې نوې کېدونکې پېښې ننداره يې کوله. (که يو څوک غږ وکړي او ووايي چې چېرته ځئ؟ موږ به څه وايو او يا که هغوی زموږ سمځي ته ننوتي وي او لوڅ مجاهدين يې مړه ليدلي وي، بيا؟ موږ بايد تېز لاړ شو!) افغان ملگري ته مې وويل.

هغه وويل: له غره چې کښته شو، بيا نو د لوېديځ پلو په منډه ځغلو، يواځې دلته دومره کوو چې څوک راباندې شكي نه شي.

موږ په خبرو لگيا وو چې د گڼو بوټو له لورې يو چا راغږ کړ: چېرته ځئ!

زما زړه ولوېد، هغه پلو مو وروکتل، ډله مجاهدين د نښتد وونو لاندې د بوټو په منځ کې په يوه هوار ځای ناست وو، يو دوو يې سگريټ هم لگولي وو. افغان ملگري (په داسې حال کې چې لږ زېږېده) وويل: لاندې کښته کېږو! (افغان ملگري په ډېر زيار سره خپل تعادل ساتلی وو.)

مجاهد غږ کړ: اودس ته ځئ؟

افغان ملگري وويل: هو!

– ښه پام کوئ، د شورويانو گزې نن ليدل شوې دي.

– سې ده.

موږ روان شوو؛ خو د پخوا څخه هم ورو؛ ځکه موږ ويل چې شکمن نه شي. افغان ملگري ډېر ډاډه وو، په تېره بيا هلته، چې له بېرو ونو راکښته شوو او د سيند غاړې ته راوړسېدو.

افغان ملگري وويل: اوس هغوی د خپلو ملگرو پوښتنه کوي، کله يې چې پيدا نه کړي، پسې گرځي او کله يې چې زموږ په سمځه کې مړه او لوڅ پيدا کوي؛ نو هغوی وايي چې بنديان موږ وليدل، د افغانانو کالي يې اغوستي وو او په دې لاره کښته شول، بيا نو ټولو ځايونو ته مخابري کوي او موږ له سمځي څارنې لاندې راځو...

ما وويل: بايد...

– بايد وتښتو، په منډه! هله نو...

د غره په ډډه کې مو د لوېديځ پلو منډې شروع کړې، دغه ځای هم په ونو پوښل شوی وو، سيند يوه لويه غوغا جوړه کړې وه. سل متره به نه وو تللي چې د ډزو غږ مو واورېد، ورسره سې هم وغېږېدل. يوه شېبه ودرېدو، افغان ملگري وويل: هغوی ته معلومات شوی، په موږ پسې دي، بيرته کوو، تښتو!

قدمونه مو نور هم چټک کړل، ما وويل: ځغلو...تېز...اوس موږ نشو کولی چې ودرېږو. داسې ټاکلی ځای هم نه دی رامعلوم...خوندي...

– د لارې په اوږدو کې کله، کله خپل مسير ته بدلون ورکوو، خو موږ بايد د شپې تر پايه سيدکرم ته ورسېږو، هغلته د لارې ښي اړخ ته اوږو او په يوه کور کې پناه اخلو.

ما وويل: يوه شېبه ودرېږه!

موږ ودرېدو، شا ته مو وکتل، رڼاوې مو ولېدې؛ خو ډېرې تې. په پوځ يقين سره يوې لويې ډلې په موږ پسې ځغستل. هغوی که څه هم لرې وو؛ خو د پښو او ښکښلو غږونه يې تر موږ رارسېدل. منډو ته مو نور زور هم ورکړ، په آزاد پرتوک کې منډه وهل راته سخت وو، افغان ملگري مرسته راسره کوله، له لاسه يې نيولم او په ځان پسې يې راکاږلم. تېز ځغستو؛ خو د مجاهدينو په پرتله موږ په غرونو کې له منډو سره نه وو بلد. هغوی ورو، ورو زموږ لوري ته رانږدې کېدل او د پښو غږونه يې اوس موږ ښه واضح اورېدل.

افغان ملگري وويل: بې له دمې منډې وهو او هغوی ته په ځغاسته کې ماته ورکوو!
کين لوري ته تاو شوو او په غونډۍ وروختو، په گڼو ونو کې مو منډې وهلې. د مجاهدينو د پښو غرونه لږ کرار شول؛ خو څراغونه يې يو خوا بل خوا اچول، موږ د پخوا په څېر منډې وهلې...هغوی زموږ په لور ډزې کولې...

په ټوله شوروي کې ما داسې ښکلا ونه ليدله.

تیاره لا نه ورکه شوې چې له جگو غرونو او بیرو ونو یوه هوار ډاگ ته راوړسېدو، دا سیدکرم وو. ټوله شپه موسټری منزل کړی وو، اوس موهم احساسوله چې مجاهدين راپسې دي. ښي لاس ته وگرځېدو او په تیاره کې مو د غره په لمن کې کورونه سي کړل. بس زړونه مو ولگېدل، د ځغستا شیمه نه وه راپاتې؛ خو تېز تلو او د مجاهدينو ډار مو احساساوه. افغان ملگري وويل: موږ باید ژر یوه کور ته پناه وېسو، خلک د خدای د لمانځلو لپاره جومات ته راوځي، آذان ته کم وخت پاتې دی.

شبهه وروسته په کلي کې وو، ټول کورونه بې نقشې جوړ شوي وو، اوس مو دروازې سي کولی شوی. له خټو نه د یوه جوړ کور لږکینه دروازه مو په کراره وټکوله. څوک راونه وتل، بیا مو وټکوله. یوه شبهه مو یو ډډ غږ واوړېد، چې خامخا به یې ويل: څوک یې؟ درغلم!
افغان ملگري وويل: مجاهدين یو!

سړي دروازه خلاصه کړه، د خپل آواز په څېر غټ سړی وو، شنې سترگې یې هم لرلې، حیران شو؛ خو له حیرانۍ سره، سره راغی او په غېږه یې له موږ سره سترې مشې وکړې.

افغان ملگري مې راته ويلي وو چې ته باید غلی پاتې شې او د یوه گونگ په څېر سلوک وکړې. زه غلی وم، سړی له افغان ملگري سره غږېده. وروسته یې کور ته ننbasلو. سړی ډېرکښته پورته کېده او ځان یې خوش قسمته گانه، چې مجاهدين یې مېلماننه شوي دي. سړی لاړ او موږ یې په کوټه کې کښېنوولو. افغان ملگري ته مې وويل چې ته باید هغه پوه کړې چې زموږ له راتگه څوک خبر نه کړي. افغان ملگري ومنله.

سړی له دوو کوزو گرمو اوبو سره راغی. (په اوږي کې هم هلته خلک سهار گرمې اوبه استعمالوي.) وې ويل: اودسونه وکئ، اوس آذان کېږي، جومات ته به ځو!
افغان ملگري وويل: نه، نه! موږ سترې یو، جومات ته نه شو تللی؛ خو باید هیڅوک هم خبر نه شي چې له تا کره دوه مجاهدين راغلي دي.
سړی یو څه بل ډول شو؛ خو په مجاهدينو ورته شک کفر ښکاره شو، وې ويل: سي ده.

موږ د کور پراخ آنگر ته راووتو، سړی بېرته کور ته لاړ. ما په لاس کې کوزه نيولې وه او نه پوهېدم، څه وکړم؟
افغان ملگري وويل: څه چې زه کووم، راپسې تکراره یې!

اوس رانه هېر دي: خو فکر کووم، لومړی یې لاسونه ومینځل، بیا یې مخ، بیا یې پزه او خوله ومینځل او بیا یې تر څنگلو لاسونه ومینځل، وروسته یې په سر باندې په ځانگړي اندازه لاسونه راکښل او بیا یې پټې ومینځلې، ما دا هر څه تکرار کړل: خو په سړي د لاسونو راکښل سخت وو. د کوټو له کړکيو ښځو او ماشومانو راکتل. آذان وشو، موږ بېرته کوټې ته ننوتو. د کوټې په دېوالونو بېلابېلې مذهبي ليکنې راڅپږدې، په لرگینو تیرانو کې خونديو ټالونه خورل. غټ سړی کوټې ته راننوت، شمله یې سموله، وې وېل: زه جومات ته ځم، زر راځم!

افغان ملگري مې بیا وریاده کړه، چې څوک زموږ له شتونه خبر نه کړي. سړي سر وښور او لاړ. افغان ملگری پورته شه او خدای یې لمانځه. ما ته یې وويل: راپورته شه، راپسې تکراره یې، کېدی شي چېرته دې په کار راشي.
خو زه ستړی وم او کرار ځملاستم. باید ووايم چې افغان ملگري به د مجاهدينو په سمڅه کې هم د څښاک له اوبو یو څه اوبه ځان ته ذخیره کوې، وروسته به یې غړي ورباندې مینځل او بیا به یې خدای لمانځه...ویده شوی وم...

يو وخت افغان ملگري وښورولم، يو نوم یې راته اخیسته، فکر کووم (عبدالله) یې ويل. ما ته خندا راتله، پورته شوم. غټ سړی، چې نوم مې یې نه دی زده، زما پښو ته په توشک باندې ناست وو، زما لوري ته یې په رحم او مینه راکتل. یوه تقریباً دیارلس کلنه نجلی مې مخته له کوزې سره ودرېده، د لاسو مینځلو لوبی یې رابېرته کړ. د دغې وړې نجلی ښکلا اوس هم زما په زړه کې ښځه ده. تکه سپینه، تورې سترگې؛ که څه هم غاړه یې څیرنه وه او له کالیو یې د ځناورو د خوشایو بوی ته؛ خو ښکلي مخ او ښایسته اندامونو یې د سړي ټول حواس هغه پلو وړاړول. سترگې یې داسې کتابونه وو چې ما نشو لوستلی. په ټوله شوروي کې ما داسې ښکلا نه ده لیدلې، آن تر اوسه. زه احساساتي سړی نه يم او نه مې احساساتي خبرې خوشېږي، زه ریښتیا وایم، له دېرشو زیات کالونه اوږي: خو هغه نجلی مې له تصور نه نه وځي.
اې افغانې نجلی! ته اوس هم هغه شان ښایسته یې؟

زه ډاډه يم، که ته ژوندی یې نویوه ښایسته ښځه به یې؛ خو وخت به کرکه درېځي. لاسونه مې پرېمېنځل، نجلی لاړه. سړي دسترخوان رابېرته کړ. له ډوډی نه تاو پورته کېده. د شودو چای وو، کوچ وو او د غوا غوړي وو. ملهم لگېدل. تر اوسه پورې ما له ډوډی نه هغه شان خوند نه دی اخیستی. غټ سړی له افغان ملگري سره په خبرو لگيا وو. ما ډوډی خوره، کله، کله به غټ سړي په خاکسارانه ډول راوکتل.

پوهېدم چې افغان ملگري گونگ ورمعرفي کړی يم. زه موږ شوم؛ خو زړه مې ویل نوره هم خوره!

غټ سړی د باندې ووت، افغان ملگري په خندا وويل: (عبدالله) څنگه یې؟
ما وويل: دا څه ډول یو نوم دی؟

افغان ملگري وويل: ته صبر وکړه، اوس به بل نوم هم کېږد. دې سړي شل کاله کېږي چې واده یې کړی؛ خو نارینه اولاد یې نه لاره، شپږ لوڼې لري. څو ورځې مخکې یې زوی پیدا شوی دی. ډېر ورته خوشحاله دی، اوس یې راوړي، چې نوم ورباندې کېږد، څو ورځې مخکې یوه ملا نوم ورباندې ایښی وو؛ خو ښځې یې ورته ویلي وو چې دا زما د تره زوی نوم دی، بده خبره ده، اوس نوی نوم غواړي. یوتیکوف څنگه دی؟

موږ دواړو وخنډل. غټ سړي ماشوم راوړ، ټوټې یې ترې تاوې کړې وې. ماشوم ښې سترگې لرلې. غلی او څیرک راته معلوم شو، مې ويل، دی به موسیقي پغوونکی یا لیکوال کېږي. افغان ملگري ښکل کړ، بیا یې ما ته راکړ.

سړي بې پایه خوشحالي احساسوله، په سترگو کې یې اوبښکې ښکارېدې. دوه وړې نجونې په وره کې راولاړې وې، کاسو ته یې خړې سترگې نیولې وې. سړي په غوصه وروکتل، نجونې وتښتېدې. ماشوم مې په غېږ کې کلک ونيوه، کېدی شي حالت مې بدل شوی وي، نه پوهېدم؛ خو له سترگو مې اوبښکې راولوېدې او په گڼه ږیره کې مې ننوتې. ماشوم ته مې وکتل او بیا مې له ځانه سره وويل: ته په یو داسې ځای کې دنیا ته راغلی یې چې دوست او دښمن نه دی پکې معلوم، څوک چې تا ته ښوونځی او سرک جوړوي، له هغوی نه خلک کرکه کوي او څوک چې تا په تیارو کې ساتل غواړي، هغوی ته مینه ورکوي...

ماشوم مې افغان ملگري ته ورکړ. يو نوم يې ورباندې کېښود، اوس رانه هېر دی؛ خو د (زمري) مانا يې ورکوله، فکر کووم. سړي ماشوم وېوړ او موږ له ستړيا ځملاستو، سړي دروازه بنده کړه، موږ ویده شوي وو.

ماسپښين راوړنې شوو. له باندې نه د نجلی چغه راغله. افغان ملگري له کړکۍ نه د کور انگر ته وروکتل، ما ته يې وويل: دلته راشه!

زه ورغلم، هغه ښايسته نجلی د غټ سړي له لغتو لاندې وه، هغې چغې وهلې. نيم کميس يې په شودو لوند وو، غوا په انگر کې منډې وهلې، پری يې په غاړه کې پروت وو او نيمه پښه يې په شودو ککړه وه. له چوترې لاندې سطل پروت وو، شودو مخکې لړلې وه. بله ښځه راغله، د غټ سړي مېرمن ښکارېده، نجلی يې راپورته کړه، غټ سړي په لاسونو خبرې کولې، لارې يې رادولې، پټکي يې په خاورو کې پروت وو؛ خو غږ يې تر موږ سم نه راته. دوو نورو نجونو غوا له پري ونيوله. له موږ پناه شول. غټ سړي پټکي په سر کړ او د کوتې په لوري راغی. افغان ملگري وويل: غرور به يې نه ورماتوو!

موږ بېرته په خپلو ځايونو کې پرېووتو او ومو ښودله چې ویده يو.

سړی راغی، په آرامه لهجه يې وويل: مجاهدينو پورته شئ، د ډوډی او لمانځه وخت دی، موږ راپورته شوو، سړي دسترخوان راوړ، هماغې نجلی اوبه او د لاسو مينځلو لوبنۍ راوړل، سړي په غوصه ورکتل. د نجلی تورې سترگې سړې اوښتې وې او شونډې يې لږېږدې.

افغان غټ سړيه، تا ته به ستا دغه لور ستا د اوږد عمر لپاره هيڅکله دعا ونه کړي، ته د خپلې لور د خولې ډوډی داسې چا ته ورکوي چې ستا په عزت او ستا په راتلونکي ملنډې وهي. ته شر او فساد روزي! افغانه ستا ټولنه د ظلم په بنياد ولاړه ده او ظلم تلپاتې نه دی. د دومره ورو نجونو په مخ کې څوک د ظلم او کرکې يادونه هم نه کوي او ته تجربه ورکوي؟ تاسو زړونو ته د تېره کېدو تمرين ورکوي! سمه ده...

ډوډی راوړل شوه، سړي ځان خجالتنه باله چې شودې يې را نه وړې. هغه ويل چې د شودو په ډک سطل کې غوا پښه ايښې وه. وريژي، غوښه او ښوروا وه، ما له افغانۍ غوښې سره مينه لرله.

غټ سړی له افغان ملگري سره پږېږده. ما ته معلومېده چې په يوه شي نه سره صلاح کېږي. په اخره کې غټ سړی غلی شو او ظاهراً داسې ښکاره شوه چې د افغان ملگري خبره يې ومنله. ډوډی وخورل شول او غټ سړی لاړ. افغان ملگري وويل چې سړی غواړي موږ په شپه کې له کلي وځو.

ما ورته وويل: سمه خبره ده، موږ بايد دښې ووځو!

افغان ملگري وويل: سمه ده چې موږ به د شپې ووځو؛ خو فکر کووم، هغوی موږ نه پرېږدي، هر ځای لتول روان دي.

– نو ته څه فکر کوي، چې هغوی دلته هم راځي؟

– هغوی هر چېرته ځي.

– که موږ د ورځې ووځو، څه ستونزه ده؟

– غټ سړی وايي چې د ورځې د شورويانو او خلقيانو قوې گرځي، هسې نه په ورېښې شئ!

– آه...کم عقل غټ سړی...اوس به بيا اودس راياندې کوي؟

– نه، دا ځل غسل درياندې کوي، اوبه مې راوغوښتې، لامبو او د شپې څو.

ځانونه مو ومينځل، تور خپري رانه روان وو. سړي ته مو وويل چې څوک زموږ له شتونه خبر نشي، بيا هغه لمانځه ته لاړ او موږ ویده شوي وو.

هغه زما سکه ورور وو!

يو بدرنگ غږ يې پورته کېده، يو څو توري مې ترې تفسیروول(اې د پېنزا کله، موږ دې رږوو، څه او خپل وطن ته دې لاړشه!)

افغان ملګري وويل: قومندانه وګوره، يواځې دوه کيلو متره لاره پاتې ده!

ريښتيا هم په تياره کې له موږ تقريباً دوه کيلو متره وړاندې د افغاني پوځيانو قرارگاه ښکارېده. موږ د غره په سر ولاړ وو. افغان ملګري تېزه، تېزه ساه وهله. موږ کولی شول بې له وېرې ۱۵- ۲۰ دقيقې د غره په سراسرتاحت وکړو؛ ځکه موږ کولی شول د غره ټولې خواوې وڅارو او د اړتيا په وخت کې ډزې وکړو. موږ روان وو، ماښام، ماښام او شپه هم په تګ تېره شوه، کله ورو، کله تېز، کله په سټيو قدمونو، کله په منډه؛ خو پرته له دې چې ودرېږو، همداسې په مخ روان وو، تر څو چې د شين پوښو عسکرو په پوسته مې سترګې خوږې شوې. د غره له سره مې د سر په اشاره انقلابيانو ته سلام ورکړ.

موږ د درې په منځ کې په تېرې شوې لارې ورهاخوا انقلابيان د خپل سترې مزل منزل وېاله. شا ته مو راوکتل، هوار دښتونه او غرونه مو تر شا پرې ايښي وو. اوس د خطر په پېښېدو ډاډه نه وو او مطمئن وو چې ساعت يونيم ساعت وروسته به له انقلابيانو سره يو. کرار ځملاستو او لويو پريښو ته مو ډډې ووهلې. سترې او وړې وو. ما خپله برخه خواره خوړلي وو. افغان ملګري په وچه ډوډۍ کې لږه غوښه تاوکړه اوراږې کړه. د وړي ځناور په څېر مې په يوه وار له ستوني تېره کړه.

خپل ماضي ته فکر وېوړم. د ماشومتوب له يادونو نيولې، آن تر اوسه؛ هره شېبه مې تر سترګو تېرېده. يو وخت ماشوم وم، پلار مې ناروغ شو، درس مې هم وايه او کورني مصروفونه مې هم پوره کول؛ بيا ځوان شوم او حربي زده کړې مې شروع کړې، آيوانکه مې وليدله او د ژوند خواږه وختونه پيل شول، بيا د شوروي او خلکو لپاره جګړې ته راغلم، خپله کورنۍ مې پرېښوده، خپل خواږه ملګري مې له لاسه ورکړل، په روحي ستونزو اخته شوم او له آيوانکې لرې شوم. د چا له لاسه؟ د افغانانو له لاسه.

ما يو ناڅاپه چغه کړه: يو افغان هم نه پرېږدم، زه د خپلو ملګرو غچ اخلم! افغان ملګری غلی ناست وو او لويې پرېښې ته يې ډډه وهلې وه. سترګې يې له خوبه ډکې وې. ما دا هېر کړي وو چې يوه افغان ته مخامخ ناست يم او ستونزې يې راسره

موږ بايد د ماښام له تيارې خپرېدو وروسته له کلي وتلي وي. همدغه ډول مو وکړل. کله چې غټ احمق سړی له لمانځه راغی، موږ ورته وويل چې څو، کور ته لاړ. لږه شېبه وروسته راغی، په دوو پاسټو کې يې د پسه غوښه تاوه کړې وه، وېي ويل: په لاره کې به يې وخوړئ! ما کور له نظره تېر کړ، بيا په احتياط راووتو. ټول خلک خپلو غارونو ته ننوتلي وو. په بېره، خو په احتياط له کلي راووتو، چپ لوری مو پېښو ته ورکړ، شا ته مو راوکتل، کلی د ويده لېوه په څېر ښکارېده. هر خوا ته ډار غالب وو او هر شی، هر شی خوړونکی ښکارېده. افغان ملګری مې تعقيبواه، هغه په مسخرو وويل: (عبدالله) راتېز شه!

ما وخنډل، بيا يې وويل: قومندان صيب موږ بايد راتېز شو، کېدی شي هغوی په کلي کې وي او د دوو تېښتېدلو بنديانو پلټنه به کوي، کېدی شي غټ سړی هم په حقيقت پوه شي او په موږ پسې رامنډه کړي. موږ بايد تېز لاړ شو! — سم وايي! دا غرونه څومره کرکجن دي! — کېدی شي دلته لېوان هم وي، آبادي کمه ده. ډارونکي ځناور دلته د غرونو لمنو ته راکوزېږي، هغوی ډېر زورور دي، چې يو ځل څوک رالاندې کړي، بيا يې ترې خلاصی نشته.

افغان ملګری لګيا وو، ما وويل: په څومره وخت کې محفوظ ځای ته رسېدی شو؟ — له سپېدو چاودلو مخکې رود ته رسېږو؛ خوزه ډارېږم چې الوتکې مو له پاسه ونه ولي، هغوی به په موږ د آشرازو گومان وکړي. — ښه وايي، نو دې کاليو خو خپل کار وکړ، لرې به يې کړو!

افغان ملګری غلی وو، تېز روان وو. غرونو ته ورنږدې کېدو. موږ بايد نيم ساعت نور هم تېز مزل کړی وی، تر څو جنوب لوري غرونو ته ورسېږو. د غره په لمنو کې مو بيا د خطرونو سره مقابله کولی شوه؛ ځکه کولی مو شول ځان يو ځای پټ کړو. يو ځای مو رچه ونيسو او ډزې وکړو. افغان ملګری په راتلونکي غږېده او موږ د غره د لمنې په لور روان وو. موږ وېره هم احساسوله او کله، کله به مو شا ته وکتل؛ خو هر څه ويده وو. د روانې جګړې آغېز په هر څه ښه پوره ښکارېده، آن د آسمان د ستورو د خلا خوند هم نه وو. د پسرلي باد هم خولې لګولې،

وگاللې. ما فکر کاوه چې هغه به بيا د تېر په څېر غلی پاتې شي او وبه وايې چې زه له تا سره يم؛ خو نه!

هغه، هغه څه وويل چې ما يې تمه نلرله او ټول عمر يې نه وو ويلي. هغه په ډېر تېټ او خوبولي غږ وويل: او تاسو چې په زانگو کې واړه ماشومان ووژل، د هغوی بدل به څوک اخلي؟ د خلکو مالونه او ناموسونه مو ولوتل، په ژونديو مو خاورې واړولې، له خلکو مو نوکان وباسل، د بدن غړي مو ترې پرې کړل او د خلکو راتلونکي مو تباہ کړ...د دې خلکو غچ به څوک اخلي؟ آيا هغوی ستا په څېر کورنۍ، ملگري او هيلې نه لرلې؟

زه غلی او حيران وم، ډېر حيران: ځکه هغه څه مې اورېدل چې هيڅکله مې نه وو اورېدلي. په ډېره حيراني مې وويل: دا ته څه وايي افغان ملگريه؟

هغه سترې وو او خوب ورته، کرار يې وويل: زه رښتيا وایم، تاسو خو موږ په وينو ولېولول!...آه...کالي دې وباسه، اوس موږ له خطرې لرې يو، هسې نه چې عسکر موبې له خبرداري وولي.

بيا پاڅېد او په داسې حال کې (چې کالي يې باسل) وويل: دا خاوره هيچا هم نه ده نيولې، نه چنگېز او نه انگرېز. د هر چا غرور دلته خاورې شوی. هر اوچت سر دلته ټيټېږي، که زما مې قومندان، غچ مچ پرېږده، برستي دې ټولوه او شوروي ته څه؛ هسې نه لکه د نورو عسکرو غوندې ستا پتلون هم دلته پاتې شي.

زه حيران وم او په وازو سترگو مې افغان ملگري ته کتل، زما په خپلو غوږو باور نه راته، افغان ملگري بيا وويل: قومندان کالي دې وباسه، کښته کېږو!

زما په بدن کې وينه وايشېده، هيڅکله مې داسې خبرې نشوې زغملې: ځکه موږ مې راته ويلي وو (لومړی، شوروي) زه له خپله ځايه پورته شوم او افغان ملگري مې له ستوني کلک ونيو، يو بل ډول حالت وو، په کرکه او غوصه مې وويل: ته څه ډول خبرې کوي، ټيټ فطرت انسانه؟ افغان ملگري زه پورې وهلم، يو متر وړاندې ولوبېدم، سر مې له پرښې سره کلک ولگېد، وېل: ډېر مه غورېږه، درځه چې کښته شو!

ما له پخوا ډېر درد احساساوه، په وېښتانو کې مې د تودې وينې احساس وکړ، بيا راپورته شوم، غوښتل مې په يوه کلکه لغته يې په خېټه کې ووهم او لاندې يې

ورغرووم. افغان ملگري خان څنگ ته کړ، ورو يې وويل: سرزوري مه کوه، کالي دې وباسه، کښته کېږو!

— زه دې وژنم!

افغان ملگري ترېخ وموسېد، د ستورو تې رڼا ته يې له سترگو رالوبدونکې اوبښکې وځلېدې، په خاکسارانه آنداز يې وويل: ومې وژنه! موږ خو ستاسو تبغ ته پيدا يو، هه واخله!...غږ يې بدل شو، په غره کې يې انگازې خپرې شوې...واخله! د ملگرو غچ دې له ما واخله، زه د خپل ورور غچ له چا واخلم؟...واوره قومندان! تا چې په سمڅه کې په چا اورمېږ تاوکړ، هغه زما سکه ورور وو.

زړه مې ولوبېد، دا غږ مې څو واره په مغزو کې تاو راتاوشو (هغه زما سکه ورور وو، هغه زما سکه ورور...) د افغان ملگري له خولې لاړې بادېدې او پرېه يې په تېزۍ سره بشورېده...يواځې تاسو د ژوند او غچ اخیستلو حق لرئ؟...پوهېدم چې د افغان ملگري احساسات يو بل رنگ خپلوي. په زړه کې يې د غچ راپارېدلي احساسات او په خوله يې سخته يادونه: کرکچنه وه، له غاړې مې بايد ټوپک راکوز کړی وی او کار مې ترې اخیستی وی. د غره له سره مې قرارگاه ته وکتل، برجونه يې روښانه وو، ورسېدو تقريباً يو ساعت مزل غوښت، ما نور د چا د ملگرتيا د اړتيا احساس نه کاوه. د ټوپک شپېلۍ د افغان ملگري سيني ته سيڅه شوه. دا لومړی ځل وو چې په ماشه مې گوته لړزېدله؛ خو کار يې پرېښود. افغان ملگري تېز غږېده او له سترگو يې اوبښکې بېدې...ډز شو. افغان ملگري آخ کړل، په ځمکه ولوبېد، څو تېرې هم ورسره ورغږېدې. ما افغاني کالي وويستل، افغان ملگري سلکې وهلې.

افغان ملگريه ما وېښه! زه په رښتيا سره متأسف يم. ما بايد د ژوندي پاتې کېدو لپاره داسې کړي وی، زه د افغانستان د شوروي کېدلو لپاره راغلی وم او بايد د خپلو ملگرو غچ اخیستې ته تم شوی وی، زه له هر څه نه زيات شورويتوب ته لومړيتوب ورکوم. په خپله فکر وکړه، ما خپل ملگري له لاسه ورکړي وو او د غچ اخیستې لپاره مې چې څوک بايد مخته راغلي وی، وژل: نو تا به د خپل ورور لپاره زه نه وژلم؟ ما وېښه! زه ستا هغه زحمتونه چې زما د خلاصون لپاره دې کړي وو او د خپلې خولې ډوډۍ دې له ما سره نيموله؛ نه هېرووم. زه اوس هم ستا نوم په درناوي يادووم (افغان ملگري) چې زما د ژوندي پاتې کېدو لپاره يې د هغه چا وژنه وزغمله چې له يوه پلاره يې پيدا وو او له يوه تي يې شودې رودلې وې. افغان ملگريه، زه ستا وفاداری ته سلام کوم، ته په ما گران يې! په هر حال...

د افغان ملګري وروستی سلګی وې، زه باید له غره راکښته شوی وی، خپل هغه ملګری مې پرېښود چې بې شمېره خاطرې مې ورسره وې. هغه په ډېره سختۍ په بنده، بنده لهجه راغې کړل: قومندانۀ...له هغې...هغې بلې ډډې ورتاوشه!...

بې له دې چې وروګورم، د غره بلې ډډې ته تاو شوم او قدمونه مې چټک کړل...افغان ملګري په ستونزه راغې کړل: قومندانۀ!...شوروي ته چې لاړې، خلکو...خلکو ته وایه...وايه چې افغانان وفاداره...خلک وو.

...او افغان ملګری د تل لپاره سوړ شو.

شورويان په اسانۍ نه مري!

موږ باید نه وی بېل شوي؛ خود یوه نفر د مړه کېدو خبره وه، له دې وړاندې چې زه مړ وی؛ باید هغه مې وژلی وی.

نه پوهېدم څه وخت دی؛ خو که د رڼا په اساس مې قضاوت کولی؛ نو سپېدو چاودلو شروع کوله. ټوپک په غاړه، په رسمي یونیفورم کې مې غرور احساساوه او د انقلابیانو په لور ورنږدې کېدم. د پښو لاندې مې تیرې رغړېدې. په واقعیت سره په افغان ملګري خپه وم او هره شېبه راته سترګو، سترګو ته کېده.

(افغان ملګری ووژل شو. که پاتې وی، ستونزه یې راته جوړوله، په یوه نه یوه بهانه یې وژلم او د ورور غچ یې راڅخه اخیسته. ښه شو چې ومې واژه، ښه شو. که هر څه وو افغان وو او بیا په ځانګړې توګه پښتون وو. که په حقه یا ناحقه مې د هغه ورور وژلی وي، غچ یې راڅخه اخیسته، هغه مې د عسکری په وخت هم څاره، یو ضدي؛ خو حوصله ناک سړی وو او...) کله مې چې فکر شو، نیمايي لاره مې وهلې وه، دغه ټولې خبرې مې له ځانه سره په لور غږ کړې وې. له یو ګنده ذهني حالت سره مخ وم، ترې وتم: خو خورونکي او خورونکي فکرونه راسره څنګ په څنګ په منډو وو. ما هیڅکله نه غوښتل د هغه څه په باره کې فکر وکړم چې (بد) وو او شوروي ته یې ګواښ پېښاوه؛ خو خلک وايي (هغه څه چې غواړې یې، نه پېښېږي).

زه په دې پوره ډاډه وم چې هغوی زما څار پرې ایښی؛ خو له دې سره، سره به مې بیا هم شا ته وکتل. په سهارنۍ لړه او تازه رڼا کې هر څه تقریباً د لیدلو وړ وو. له لرې د چرګانو آوازونه راتلل او زه د انقلابیانو قرارګاه ته (چې د انقلابیانو بیرغ پرې رېښه) ورنږدې کېدم، تردې چې اوس په برجونو کې ولاړ سرتېري ښکارېدل او کېدی شي په دغه تازه رڼا کې یې ما ته هم فکر رااوښته. زه تېز، خو محتاط تلم، د برجونو د سرتېرو له لوري د یوې لویې چغې په تمه وم.

که چېرې له ما سره افغان ملګری وی؛ نو بیا به کار بل ډول وو؛ هغه به په ډېره زړورتیا په افغانۍ ژبه ورچغه کړې وه (موږ دوستان یو!).

افغان ملګرو مې ښه هرکلی وکړ او له خبرو یې وپوهېدم چې ما له مجاهدینو سره میاشتي تېرې کړې دي. درېښي مې ومینځله، بېرته، بېرته مې وڅېړل او څو میاشتي

وروسته مې په آيينه کې وليدل. له پخوا مې ډېر فرق کړی وو، په مخ کې مې هډوکي ښکارېدل او سترگې مې تنگې شوې وې. زما خبره بېخي يوه بېچاره موسيقي ږغوونکي ته ورته شوې وه.

په سبا ورځ د څو افغان عسکرو په بدرگه په پوځي موټر کې د گردېز قول اردو ته لاړم. د يوه داسې سړي په ډول مې فکر کاوه، چې له يوه اوږده تبعيد وروسته خپل هيواد ته راستون شوی وي. شورويان ملگري مې وليدل، هريوه يې له روغېر مخکې ويل: موږ خوستاسو د مرگ خبرونه خپاره کړي وو. (شورويان په آسانی نه مري!) ما وويل.

قومندان يوه شېبه په غېږ کې ټينگ نيولی وم. کېدی شي اوسنې يې تويولې؛ خو له ما يې د پټولو هڅه کوله. قومندان چای راوغوشت او د هغه په دفتر کې يو بل ته مخامخ کېناستو. هغه هم ويل چې موږ ستاسو د مرگ خبرونه خپاره کړل. د مېز په سر د گوند پيرغ نيمکېشته وو. ما د الکسي برخليک ورته ووايه او خپله کيسه مې هم ورته وويله.

له حيراني سره، سره يې سترگې وځلېدې او په ملا يې وټپولم، وپې ويل: ته آتل يې! بيا يې په داسې حال کې (چې د منفي خواب په تمه وو.) وويل: ويلا ديمير، کور ته ځې؟ – کېدی شي نه!... يقيناً نه!... بيا مې وخنډل... موږ يو بل شوروي جمهوريت جوړوو! د قومندان وره، بې برېتو خوله هم خلاصه شوه، هغه خنډل.

تر ډېره په روانې وضعې وږغېدو، بيا د خپل کاري مېز شا ته تاو شو، د مېز روک يې راکش کاوه او ويل يې: ستا په نامه څو خطونه راغلي وو، يو څو دې د پلار وو او له مسکو نه هم يوې پوځي مامورې يو خط رالېږلی وو... لټول يې... پوځي ماموره (آيوانکه) کېدی شوه او زه د هغې د خط په انتظار وم... قومندان (چې د ډگروال رتبه يې لرله.) څو خطونه (چې په تار تړلي وو.) د مېز له روکه راواخيستل او په داسې ډول يې رامخته کړل، لکه يو لوی احسان يې چې راباندې کړی وي. ما هم څومره چې په کار وو، مننه ترې وکړه. ما په ډېره لېوالتيا د ليکونو پاکتونه تر نظره تېرول. ډېری يې ساده پاکتونه وو، د دوی په منځ کې يو د گلدار پاکت لرونکی خط هم وو، د آيوانکې له لوري وو. که څه هم لېوالتيا مې ډېره وه چې د آيوانکې خط وگورم؛ خو د آيوانکې خط مې د يوې آرزبشتناکې تحفې په څېر آخر ته پرېښود. لومړی مې د پلار او مور خطونه وليدل. د جملو جوړښتونه او د ليکونو ډولونه د پلار جان وو؛ خو خط مې د مور وو چې په بېلابېلو رنگونو يې کښلی وو.

هغوی په خپل صحت غږېدلي وو، بيا يې له ما غوښتي وو چې په ځوابي ليکونو کې د خپل صحت، دندې او د تېرېدونکو شپو، ورځو په اړه ورته وليکم. په يوه ليک کې موږ خپل خپګان ظاهر کړی وو او ويلي يې وو چې بايد ورشم.

زه د ډگروال په دفتر کې ناست وم، کله مې چې د مور او پلار ټول خطونه وليدل، سکرېټ مې ولگاوه او په څوکي کې مې ځان ښه جوړ کړ. ډگروال زما لپاره د نوي پرسونل جوړولو په آسنادو لگيا وو... په ډېره حوصله او احتياط مې د آيوانکې د خط پاکت سرخړې کړ، ومې ويل هسې نه خط ته کوم زبان ورسېږي. ما يو وار بيا د پاکت منځ وکوت، هسې نه چې کوم يادداشت پکې پاتې وي؛ خو پاکت خالي وو. په خط کې يې پته مسکو ليکلې وه، فکر مې وکړ چې آيوانکه په مسکو کې دنده ترسره کوي، په هر حال...

ليک مې راواخيست او په لوستلو مې پيل وکړ، هغه ټول خطونه اوس هم له ما سره پراته دي او د آرزبشتمندو شيانو په توګه يې ساتم.

هغې ليکلي وو... (د پسرلي د لمانځلو په موخه موږ رخصت شوي وو، خو ورځې مسکو ته لاړو. هغلته مې له ډېرو ملګرو سره وليدل؛ خو ستا کمی احساسېده او دغه احساس دې ليک ليکلو ته مجبوره کړم. د هغه چا په منځ کې (چې د خپلو رخصتو په لومړيو کې ورسره وغږېدم.) داسې يو دوه کسان هم وو چې تازه د افغان له کرغېرنې جګړې راستانه شوي وو. هغوی هغه څه ويل چې تر اوسه به چا نه وي اورېدلي. که موږ د افغانستان يادونه کوو او د ظلم په برخه کې په ويلو کې هر ډول خبره وکړو، مبالغه نه ده. دغلته (افغانستان کې) هر څه ترسره شول... ته بايد هوښيار اوسې او د هرې پېښې پېښېدلو ته متوجه يې؛ ځکه په دې ډول کرغېرنه مځکه او جګړه کې له هر چا سره هر څه پېښېدی شي. ته د آديباتو ټولګي ته نه يې تللی، جګړې ته تللی يې او داسې جګړې ته تللی يې چې زه او ته وړاندې په ږغېدلي وو. که وخت دې پيدا کړ، ليک راولېږه! راباندې گران يې! آيوانکه.)

د بې وسه افغان چاودې پېښې!

له خپلو نويو ملگرو سره(چې د نومونو پرته مې يې د نور څه په باره کې معلومات نه لرل)، د کوشن جگړې ته روان شوم. له مور سره افغانان هم وو، چې د هغوی له ډلې يو برېت څرېلې ژباړن هم وو، شې سترگې يې لرلې او يوه روسي ته ورته وو. مور د يوه جوړ شوي پلان له مخې هلته نه تلو، يواځې مو د ټاکلي ځای نقشه راسره واخيسته او په څو پټۍ داره ټانگونو او يوه زغره وال گاډي کې د زرمته په لاره کوشن ته روان شوو. کوشن له گردېز قول اردو نه لوبديځ لوري ته يواځې په څو کيلو مترې کې پروت وو. دغه ساحه د ځدراڼو آشرازو(چې قومنده يې د جلال الدين حقاني په غاړه وه) له لاس لاندې وه. څارگر و معلومات راوړي وو چې له دوی سره څنګ په څنګ بهرني جنګيالي هم د شورويانو او ملاتړو په ضد يې جنګېږي. افغان مجاهدين د دې تر څنګ چې ويل يې، مور يواځې په ځان تکیه لرو، بيا يې هم پردي سخت دريځي بارسومانان(د شورويانو له لوري مسلمانانو ته تحقيري کلمه) افغانستان ته راوستل، په کورونو کې يې پناه ورکوله او د جهاد تر نامه لاندې يې جنګول. په هغوی کې ډېر تکړه ډاکټران او اينجنران هم موجود وو، چې ډېری يې د منځني ختيځ او پاکستان هيواد وو. افغانانو ويل چې مور شوروي ته په يو ټوپک او کوټک ماته ورکوو او ماته مو هم ورکړه. له هغوی نه به مناسبه وي چې وپوښتل شي (د سټېنګر مزاييلو فابريکې د افغانستان په کوم ولايت کې وې، ننگرهار، لوګريا هرات کې؟) هيڅ چېرته! آشرازو د نفتي شېخانو په تېلو اور بلاوه، آمريکايي وسلې يې دزولې، انګرېزي نړيوال تبليغات ورته کېدل او پاکستانيانو په مکارو سترگو قرآن (کریم) ورته ژباړه. ټوله نړۍ شوروي ضد وه.

مور په لاره په خپل راتلونکي يرغلېز بريد بحث کاوه. افغانانو زياته ونډه اخيسته. افغان ژباړن يې په ډېره مينه، لېوالتيا او خوږه ژبه خبرې ژباړلې. زما فکري له لومړيو ځان ته اړولی وو. زموږ هدف دا وو چې د روحاني بابا له لوري د کوشن او آغزن غرونو ته د شا له لوري راوګرځو او د هغو توپونو دستګاوې ونړوو چې عامه خلکو ويل(دا غيبي توپونه دي او خدای يې راتوغوي).

ليک مې بيا ولوست، هسې نه کومه کلمه يا جمله رانه پاتې وي. سترگې مې سوځېدې، فکر کووم اوښکې پکې راغونډې وې. کله مې چې د ټولو ليکونو لوستل خلاص کړل، فکر مې وکړ چې د خوابيه ليکونو ليکلو ښه وخت دی. ډگروال ته مې وروکتل. هغه د مېز تر شا ولاړ وو. چپ لاس يې په تشي ايښی وو او ښی لاس يې سر ته نيولی وو، څه شی ترې ورک وو او په اړه يې سوچ کاوه. ما وويل: زما د مرګ خبر په شوروي کې زما مور او پلار ته هم رسېدلی دی؟ قومندان يو ناڅاپه متوجه شو، وې وويل: آه؟

ما بيا خپله خبره تکرار کړه، هغه وويل: هيڅکله نه! کله چې څوک بې درکه شي، يا مړ شي او جسد يې لاس ته رانه وړو؛ په اړه يې کورنۍ ته خبر نه ورکوو! — سمه ده!

ما د دوو خالي پاکتونو او کاغذونو غوښتنه وکړه او د ليکونو په ليکلو مې پيل وکړ: لومړی پلار او مور او بيا آيوانکې ته. يواځې يو، يو ليک مې ورته وکړ. قومندان ته متوجه شوم، د آسنادو په برابرولو لگيا وو او کومه عشقي سندره يې زمزمه کوله. هغه يو ډېر ټوکی او تېرېدونکی سړی وو؛ خو د جگړې په ډگر کې بيا برعکس.

د معلوماتو له مخې له دغو غرونو په ورځ کې دوه، درې ځلې دوه يا درې توپونه توغول کېدل. سهار، ماښام يا مازديگر. ښه بڼه يې لرله او ډېری وخت يې قربانيان ملکيان وو او عامه ځايونه يې نړول.

د دغو خبرو په دوران کې ما دوو افغان ملگرو ته (چې په زغره وال موټر کې له ماسره ناست وو). فکر کاوه، د هغوی څېرو خاکسارانه بڼه خپله کړې وه او زه پوهېدم چې هغوی لا هم روحانيت ته عقيدت لري.

ما ويل: بې له دې چې په لاره کې ځانونه ښکېل کړو، مستقيماً په دستگاه برید کوو!

خو افغان ملگرو ويل چې نه، له تر ټولو لوی خطر موږ ته په لاره کې متوجه دی. په دغو غرونو کې د آشرازو لوی مرکز دی او آشرازو يې د امنيت لپاره ځای، ځای پيرې درولې دي.

ما وويل: نو بايد...

— بايد يوه ډله په لاره کې آشراز بوخت وساتي او بله دې له موقع ګټه واخلي او مخ په وړاندې دې لاړه شي؛ داسې به هر څه ښه پای ته ورسېږي.

— که موږ دوه ځايه بوخت واوسو؛ نو کېدی شي جگړه سخته شي.

— کېدی شي؛ خو امکان يې کم دی، موږ به په حوصله او قوي مُرال وړاندې خو!

— سمه ده؛ خو موږ بايد همغږي واوسو، د يو بل مرستې ته مو آرتيا پيدا کېږي.

په دې ډول نو پلان ورو په ورو جوړېده او موږ په کنډو کېږو لارو باندې جگړه ييزې ساحې ته تلو. هر لوری خر، پروو. په ټوله مخکې د کرکې خر گرد پروت وو. په ځينو ځايونو کې د شنو ونو څانګې هم له دورو ډکې وې. زموږ شوروي ورونو چې هغلته کوم پلونه د لارو په سر په خوړونو جوړ کړي وو؛ افغانانو هغه نړولي وو او يواځې يې د کانکرېټ له ماتو برخو ښکارېده، چې دلته يو وخت پل وو او افغانان پرې تلل، راتلل...

موږ وړاندې تلو، په خپله بريا باندې يقيني نه وم؛ ځکه له ما سره په ډله کې ټول ۱۸ - ۱۹ کلن ځوانان وو او يواځې يې د توپک د پورته کولو توان لاره.

موږ له داسې خلکو سره جگړه کوله، چې جگړه يې ورځنی ضرورت باله او خوند يې ترې اخيسته. د خپلو نورو قومندانانو په اړه څه نه شم ويلی؛ خو که د خپل ځان په اړه ووايم؛ نو ما په افغانانو باندې ډېره تکيه کوله. هغوی يواځې دومره غوښتل چې په ملا وتپول شي او ورته وويل شي چې آتل دی آتل! بيا نو جگړه دوی ته پرېښودل

کېده، په ډېر ښه شان سره يې مخته وړه او د خپلو افغانانو په وژلو ډېر ښه پوهېدل. موږ (شخصاً زه) د داسې پېښو شاهدان هم يو (يم) چې افغانانو به شخصي بدی هم په رسمي يونيفورم او د مجاهدينو د نامه لاندې سره پاللې. بيا خو يې چا پوښتنه هم نه کوله چې څوک، چا ووژل؟

دوی ته خبر ورکړل شوی، که څنگه؟ مقاومت نه پيلوي.(ما وويل)

افغان ملگرو وويل: د داسې پېښو نه هر څوک ژر خبرېږي.

— آه... افغان ملگرو، تاسو هيڅ شی نه حيرانوي!

موږ آغزن ته رارسېدلي وو، يوه شېبه ودرېدو. زه له موټره ورکېسته شوم، افغانان هم راپسې راکېسته شول. هره خوا آرامي وه او وړوکی خر کلی يوې سترې چوپتيا رالاندې کړی وو، آن د ژوند يوه کوچنۍ نېشه هم نه ښکارېده. له دې سره، سره چې آرامي وه، ما د يوې سختې جگړې وړاندوينه وکړه. يوه شېبه آرامي وه؛ خو وروسته مو د افغانانو له قهره ډکې چغې واورېدې، موږ وارخطا شوو او ومو ويل چې په دام کې ولوېدو. موږ وغوښتل چې ژر تر ژره خپلو موټرو ته پورته شو او د دفاع لپاره ډزې وکړو؛ خو اوس ډېره ناوخته وه، افغانان له خپلو غارونو راوتلي وو او موږ يو ځل بيا د هغوی په لاسونو کې کېږ وو. هغوی له موږ راجاېېر شول او د وړو لېوانو په څېر يې موږ ته راکتل، تنکيو شورويانو چغې وهلې...

له دې سره، سره چې ډار شوي وو، دې خبرې ته حيران وو چې له هغوی سره هيڅ وسله نه وه. د هريوه سره په لاس کې يو، يو موتی وړې تيرې وې. ټانگونه يې پرې وېشتل او (الله اکبر) نارې يې وهلې. ما امر وکړ (ټول وولئ!)

د ټانگونو په سرد وېلې دهشکو او د پوځيانو د توپکو نلونو د راپارېدلو افغانانو سينو ته ورواوېستل. يو ناڅاپه ډزې شوې او قهرېدلي افغانان په سرو وينو کې لت پت په يو بل پسې په مخکې پرېوتل. د شورويانو له خولو يې اختياره چغې وتلې او لاړې يې بېدې. آرامي شوه او هيڅ داسې نه شول ويل کېدی چې دلته شېبه وړاندې څه خبره وه. موږ د نورو احتمالي بريدونو وړاندوينه هم کوله.

افغان ملګری يوه شي ته متوجه وو. له موټره يې توپ کړل او يوه افغان ته (چې وروستی سلګی يې وهلې). ور منډه کړه، زه هم ورکېسته شوم. افغان اوږده پيره لرله او پتکي يې په خاورو کې پروت وو، شونډې يې سپينې اوبښې وې. هغه په بنده، بنده ژبه يو څه ويل، افغان ملګري يې خبرې راژباړلې: دوی ته قومندان دا تيرې ورکړې چې

پير صاحب دم کړې دي او هره تيره د دې ورتيا لري چې د تانک له پولادي اوسپنې پورې وورې ووي او يوه چاودنه رامنځ ته کړي.

آخ افغانانو! په يوه کوچنۍ تيره هم تانک الوځي؟ دا نو کوم منطق مټي.

افغان وويل: نور څه نشي ويلى، کيسه به يې ورخته کړو!

هغه د افغان سپنې ته ټوپک ونيو؛ خو ما يې مخنيوى وکړ او ومې ويل: نه! دا بايد په بل شکل ومري.

د لومړي تانک چلوونکي ته مې امر وکړ. هغه تانک راتاو کړ؛ خو يو څه صبر کولو ته تماوه.

ما په زوره او قهر چغه کړه: حتی که لاس دې هم ولرېدل، شوروي ته وفادار نه يې او د خيانت په جرم دې سر درغوځووم!

د تانک له سايلنسره لوکي ووتل او حرکت يې شروع کړ. ټولو عسکرو سترگې پټې کړې او څوک چې د تانگونو په سر دهشکو ته ولاړ وو، ننوتل. يواځې ما، چلوونکي او افغان ملگرو صحنه ليدله. د تانک چپه پټی د افغان پښو ته سيخه شوه، دوه متره فاصله يې لرله. افغان ټول قوت راټول کړ، چغې يې کړې او د راپورته کېدو هڅه يې کوله: خو افغان ملگري ټينگ نيولی وو او حرکت ته يې نه پرېښوده. تانک يو متر ورنږدې شو. د افغان لوڅې، چاودې او خپرې پښې لږېدلې او مخ يې له قهره سور اور اوښتی وو. نيم متر... اوس مو د تانک له گېرزا سره د افغان د هډوکو د ماتېدو پخې هم اورېده. افغان چغې وهلې... ملگري شېبه په شېبه صحنه څارله او افغان يې ټينگ نيولی وو. افغان ته د تانک چپه پټی تر زنگنو ورسېدلې وه. هغه په دواړو لاسونو د تانک پټی نيولی وه او د لرې کولو هڅه يې کوله؛ خو نه کېده، پټی تر خېټې ورسېدلې وه او افغان يې تر نامه له مخکې سره سربښ کړی وو. يوه شېبه يې د پښتۍ هډوکي ورمات کړل او بيا تر سره وورسېد. د افغان سرد يوې لويې هندوانې په څېر وچاود او ويښ او ماغزه يې يو لوری بل لوری خپاره شول. تانک تېر شو. هغه وجود، چې څو شېبې وړاندې يې د غرور چغې وهلې، اوس داسې پروت وو لکه پلستر شوی دېوال، چې د گوند د بېرغ رنگ ورکړل شوی وي. تانک ودرېد. عسکرو سرونه راپورته کړل؛ خو هيڅ يوه افغان ته د ليدلو جرأت نه لاره. د تانک نيمايي پټی په وينو سره وه.

ما وويل: وړاندې خوا!

... او روان شوو.

کېدونکو پېښو او سلوک ځوانکي شورويان مضطربول او په سترگو کې يې له پخوا زياته کرکه ښکارېده: خو موږ بايد دا هر څه کړي وي؛ ځکه چې جگړه وه، بايد مخ

ته مو وړې وي، خپل غچ مو اخيستی وي او د لويې شوروي او انقلاب بقا مو تضمين کړې وي...

موږ د حرکت په حال کې په دوو ډلو ووېشل شوو، په لومړۍ کې زموږ زغره وال کاډی وو چې يو تانک هم راسره مل وو. دوهمې ډلې موږ تعقيبولو او د اړتيا په وخت کې يې موږ ته پوښښ راکاوه. شل يا دېرش دقيقې مو په خړه دښته کې مزل وکړ، لوړو غرونو ته له بلې ډډې راتاو شوو. دښتي حشرې په مځکه پرتې وې او نرم لمر ته يې يو ځانگړی د ځملاستلو آنداز خپل کړی وو. موږ اوس په يوه خړه دره کې (چې د ضرورت په اندازه يې اوبه هم لرلې) روان وو. له غرونو نه د احتمالي ډزو او په لارو کې له کرل شويو ماینونو نه ډارېدو؛ خو بيا هم وړاندې تلو او خپل هدف ته نږدې کېدو.

زاره کمونستان موږ په جگړو کې ښکېلوي، دغو کارونو ته موږ هغوی راکش کوي. (ما وويل) ماشوم او تنکي زلي شورويان چې اوس يې بايد زلفې لوبولی؛ گوټې يې په ماشو وې او هره شېبه له روحي ستونزو کرېدل.

موږ مخته تلو او ما د افغان ملگرو سترگې څارلې. هغوی عادي وو؛ خو شوروي ملگري افغانستان ته په راتلو پېښمانه ښکارېدل. ما ليدل چې شوروي ملگري په ځان د رسمي يونيفورم دروندوالی احساسوي او په ځان کې د دې جگړې د لوبولو توان نه ويښي، ما ډاډ ورکاوه او پلان مې جوړ کړ چې د توپونو په جگړه کې هغوی ته زياته ونډه ورکړم، تر څو هغوی له جگړې سره بلد کړم؛ ځکه موږ فکر کاوه چې دا جگړه به تر هغې روانه وي، چې تر څو زموږ زامن او لمسيان د جگړې جوگه شي.

موږ نور پورته نشو ختلی. مخکېنۍ ډله (چې موږ وو) له موټره راکښته شوو او په غره ورپورته کېدو. ما غوښتل د دغه ماموريت ډېره برخه د زلميو شورويانو په لاس کې ورکړم؛ ځکه مې هغوی ته څلور يا پنځه متره فاصله ورکړه او د يوې کړۍ په ډول مې په غره وروخېژول. موږ کرار تلو او هره شېبه مو د جگړې د پېښېدو اټکلونه کول. ما غوښتل دا راتلونکې جگړه تصور کړم؛ خو له هرې خوا راته متوجه خطر دې ته نه پرېښودم، چې له حال نه په غېر په بل څه فکر وکړم. شورويان له خپلو آروايي ناآراميو سره وړاندې روان وو او پېښېدونکو پېښو ته يې پوره چمتووالی ښوده. هغوی ټولو زه په څېر څارلم او دا په څېر څارل د هيڅ بڼې خبرې نښه نه وه. اوس مزل يو څه سختېده. موږ په غره پورته ختو. هلکانو ټوپکونه مخ ته نيولي وو او وړاندې روان وو.

څوک بايد ډايري ونه لري!

لمر زما په مخ لگېده، زما په سترگو او پېښو. کله مې چې پورته وکتل: نو له خړو بامونو هاخوا غونډۍ راښکاره شوې، چې لوړ، لوړ غرونه هم ورسره ولاړ وو. لمړ په مخ نرم لگېده. خپل عسکري بالاپوښ مې وکيښ او د پوستې په دېوال مې واچاوه. زه په فاني کت پېښم او له کلونو، کلونو وروسته مې بې پايه آرامي احساس کړه، چې له هرې شېبې مې پې خوند اخيسته. ما هڅه کوله چې خوب رانشي؛ خو بانه به مې سره ورغلل.

موږ څومره يو خوا بل خوا گرځو: خود يوه شي هم ښه نتيجه نه راوځي. آخر به څه پېښ شي؟ آيا زموږ رولونه به په اوبو لاهو شي؟ يا هو، يا نه! په ما پې پروا نشته، زموږ مشران له موږ نه هوښيار دي، هغوی زموږ په اړه پرېکړه کوي...

ځوان شوروي (نوم يې اوس رانه هېر دی؛ خود ضمير د تکرار د مخنيوي لپاره به يې نوم سرکي يوتيکوف وټاکو). دا هغه ځوان وو چې زما په وينا يې افغان له ټانک لاندې کړ. د لمړ له وړانگو تنگ راغلی وو، د زغره وال موټر تايږته يې ټکيه وهلې وه، يوه پېښه يې غځولې وه او د ورځنيو يادداشتونو په پاڼو کې د څه شي په ليکلو بوخت وو. دې خبرې هيښ کړم، دومره، چې په کت کې نېغ کېناستم. دا يو متضاده کړنه وه. بايد زه حيران شوی وی. له دې سره، سره چې خوب مې سترگو ته نېغ ولاړ وو، راپاڅېدم او د سرکي په لور ورغلم. په لاره کې مې له ځانه سره وويل: ځوان په وبا کې مينه کوي.

...او ورورسېدم. ځوانکی عسکر د احترام لپاره ودرېد او دقت يې وکړ. د پاڼو پټولو هڅه يې ډېره په زړه پورې وه، کله يې چې دواړه لاسونه د دقت او احترام لپاره په ځان پورې سريښ ونيول، کاغذونه يې (چې د يوې کتابچې بڼه يې لرله). په کمربند کې ومنډل. ما ته يې کتل او په سترگو کې يې لوستل کېدل (قومندان! ته به کله ځي؟)

ما له خاورو قلم راپورته کړ، بيا مې وويل: هغه کاغذونه راکړه!

موږ هغه ځای محاصره کړی وو، چې په نقشه کې په نښه شوی وو او همدا نښه شوی ځای هغه ساحه وه چې توپونه ترې راټوغول کېدل. هلته له رسېدو سره مو د هاوان له دوو پاڼو پرته نور هيڅ ونه موندل: خوولې داسې ډېرې نښې وې چې گواهي يې ورکوله (تر لسو کسانو پورې دلته پاتې کېدل). يوه تقريباً لويه سمڅه (چې گومان مو کاوه، همدا اوس جوړه شوې). د سگريټو څو تشې قوټې، د امريکايي چاکلېټو تش پاکټونه او يو د اور بلولو نغری؛ دا شيان موږ ته په لاس راغلي وو. يقيناً هغوی ته خبر ورکول شوی وو، تېښتېدلي وو او بې مقاومت يې سيمه پرې ايښې وه. زموږ تنکي شورويان د امريکايي د مونک پلي لرونکو چاکلېټو پاکټونو په ليدلو ډېر حيران وو. شورويانو له افغان ملگرو سره يو ځای سمڅه په بمونو والوځوله او راوې نړوله. موږ د هاوان پاڼې له مخکې راوباسلې او بېرته روان شوو. شوروي ملگرو هيڅ ښه احساس نه لاره: خو چې موږ بې مقاومت خپل هدف ته ورسېدو، د پخوا په پرتله يې لږ رنگونه وغوړېدل. موږ موټرو ته ورپورته شوو او خپله دوهمه ډله مو تعقيب کړه او په هغه لاره روان شوو چې پرې راغلي وو. د لومړني مقاومت په سيمه کې د افغانانو مړي نه وو او موږ يواځې هغه وينې ليدلې وې چې موږ توپې کړې وې.

ځوانکي مضطرب شو او وپې ويل: کاغذونه؟ کوم کاغذونه؟ صاحبه له ما سره کاغذونه نشته. په جدیت مې وويل: دا یو امر دی!

سرګي، له دې سره، سره چې نه یې غوښتل ما ته کاغذونه راوسپاري، خپل شاخوا ته یې لاس تېر کړ او له کمربنده یې پنبه توره کتابچه (چې د څرمنې پوښ یې لاره) راواخیسته. د هغه لاسونه لړزېدل او څېره یې لا پسې ژېړېده. ما کوښښ کاوه د هغه حالت عادي وساتم؛ خو د هغه تعادل ساتل ډېر گران وو. د محرمو لیکنو له افشا کېدو وروسته یې یوې لویې جزا ته فکر کاوه او هیڅ نه پوهېده چې ده ته څه انتظار لري؟

زه لارم او په کټ کېناستم، کتابچه مې پرانیسته. لسگونه کلونه تېر دي، ځوانکي سرګي په کتابچه کې ډېر یاداشتونه لیکلي وو، ما ته یې هر یو نه دی په یاد، یواځې څو جملې مې په یاد دي. هغه د یوه میاشت وړاندې عملیاتو (د توپونو د جګړې) په اړه لیکلي وو: (کله چې د بې وسه او راپرېدلي افغان چاودې پښې زما د ټانګ اوسپنیز څنځیر ته قات شوې او د هډوکو د ماتېدو پخې او سوې چغې مې یې واورېدې؛ نو ما له ځان سره وویل چې موږ دې هیواد او دې خلکو ته سوله نه راوړو، موږ ښکېلاکګري او مستبدین یو، موږ ډېکټاتوري قایموو او له لویې شوروي پرته موږ ته نور هیڅ هم آرزښت نه لري.) ځوان نور هم ډېر شیان لیکلي وو؛ خو اوس مې په یاد نه دي. د کتابچې په یوه پاڼه یې په ډېره کرکه لیکلي وو (مرګ د شوروي په مشرانو!) دا جمله یې درې ځله لیکلې وه او په دومره کرکه یې لیکلې وه چې ترڅو پاڼو یې د قلم د شدت نښې ښکارېدې. هغه د کتابچې په پوښ لیکلي وو (زه نه پوهېږم څه آرزو لرم: خو غواړم دنیا یو ښه ځای وي.)

ما هغه ته وروکتل، د یوه مجرم په څېر ولاړ وو، زه هغه ته ورغلم. هغه د کرکې په انتظار وو. زما په ورسېدو یې بڼه بدله شوه او په حیرانتیا یې وويل: قومندان صیب، اوښکې...ستا په سترگو کې اوښکې دي؟

اوو زما خو ځان ته هیڅ فکر نه وو، هیڅ د حیرانتیا خبره نه ده؛ سرګي باید حیران شوی وی؛ ځکه د یو داسې چا په سترگو کې یې اوښکې لیدلې، چې په زړه کې یې رحم وچ وو او په ژوندیو افغانانو یې ټانگونه خېژول. ما په جدیت وويل: تا دا هېر کړي دي چې څوک یې!...سرګي غلی وو...ته د لویې شوروي له نامه لاندې جګړه کوې او دا جګړه به تر هغه وخته روانه وي، تر څو زموږ زامن او لمسیان د جګړې جوګه شي.

کېدی شي هغه د ویلو لپاره ډېر څه لرل؛ خو نه یې شول ویلی. د وروسته کېدونکو پېښو په انتظار وو؛ خو دومره د اندېښنې وړ خبره نه وه، آساني پېښېده. په جدیت مې وويل: زما په عسکرو کې یوه ته هم اجازه نشته چې ډایري ولري.

ځوان سروښور او په یوه ترات ولاړ. همپهغه شېبه مې ډایري اور ته وغورځوله؛ ځکه ما نه غوښتل دغه ډول فکر شوروي ته انتقال شي؛ خو زه ډېر ناپوه وم. لس، شل د قیقې وروسته ټول پوه شول چې که څه هم د افغانانو په وژنه پابندي نشته؛ خو په اړه یې په لیکلو پابندي شته او له دوی سره بیا هغه څه پېښېدی شي، چې باید پېښ نه شي.

بس دی، موږ نور وځو!

ورځې، شپې هغه شان تېرېدې، لکه څنگه چې پخوا تېرېدې؛ خو جگړه د تېرو کلونو په پرتله ډېره سخته او پېچلې شوې وه. په افغانستان د آمريکا د وسلو سېلاب راپيله وو او د نړۍ او پاکستان تبليغاتو لا زور اخیستی وو. په زرگونو افغانان په پاکستان کې اکمابېدل او بيا به له بارې دې غاړې رااوښتل. موږ له شوروي ضد نړۍ سره لاس او گرېوان وو؛ خو همت مونه بایله. سره له دې چې افغانستان ته د شوروي د لومړيو عسکرو له ننوتلو سره سم د ملگرو ملتونو شوری د شوروي په ضد پرېکړه لیکونه تصویبول؛ خو هغوی هغلته پښې خښې کړې وې او ټولې نړۍ ته ورتر غاړې وتلې وه؛ خو وروسته شورويان هم په دې پوهېدلي وو، چې په يوه داسې جگړه کې ښکېل دي چې پایله نلري او ورځ په ورځ نور رنگونه خپلوي.

شوروي ته په خلتو او تابوتونو کې د مړو عسکرو د خبرو پټول هم گران شوي وو. د افغانستان د رهبر، د طب ډاکټر نجيب الله څخه هم لاره ورکه وه او نه پوهېده چې په داسې وخت کې سړی څه کولی شي؟ هغه په ډېر شوق سره سټېج ته راته او هغه څه يې ويل چې عامو افغانانو ته په زړه پورې وو.

دا د ۱۹۸۷ نیمایي وو. موږ نه پوهېدو چې جگړه نوره څومره پسې غځېدلی شي؟ خو که هر څومره وغځېږي، پایله به يې نامعلومه وي. اېهام به له جگړې سره مل وو؛ خو نړیوال شوم اهداف ورو، ورو راڅرگندېدل او په افغانستان کې د پرديو هیوادونو پټې لاسوهنې ورو، ورو افشا کېدې. موږ واړه افسران او واحدونه له دغو خبرو دومره نه خبرېدو. موږ ته امرونه راتلل او له (ولې) ويلو پرته مو اجرا کول.

د ۱۹۸۶ په پسرلي کې په کابل کې دا فکر منځ ته راغی چې بېرک کارمل د انقلابي بهیرونو سره مرسته نه، بلکې د هغوی مخنیوی کوي. دغه فکر هغلته پوخ شو او تر مسکوه هم وغځېد؛ هغلته د بېرک کارمل له واکه د کښته کېدو نظریه منځ ته راغله، قوي شوه او موافقه ورسره وشوه. زموږ کمونستانو افغانستان ته یو نوی تکړه شخص پیدا کاوه. ټول په فکر کې وو. آخر يې د افغانستان د استخباراتي ادارې (خاد) په مشر نجيب الله صلاح راغله او هغه د ۱۹۸۶ په

(مې) میاشت کې د افغانستان د خلکو د ډیموکراتیک جمهوریت مشر وټاکل شو. زموږ غوندې ټیټ رتبه خلک هم پوهېدل چې نوی رهبر نجيب الله غواړي چې د افغانستان په کورني سیاست کې بنسټیز بدلونونه رامنځ ته کړي او دا يې یو ضروري کار باله. هغه غوښتل، د اقتدار له لوري له مذهب سره کلکې تړېکنۍ پای ته ورسوي او له دوی سره په جگړه کې په ښکېلو ډلو زور راوړي تر څو خبرو ته چمتو شي، کرېملین د دې نظریې خلاف نه وو؛ ځکه چې بله لاره نه وه او د جگړې له لارې د دغه ناورین پای ته رسول ناممکنه خبره وه. نجيب ويل چې په افغانستان کې له ډېرش زرو نه زیات کلي موجود دي او د دې له ډلې يې یواځې اته زره د افغانستان ډیموکراتیک جمهوریت ملاتړ کوي. ده پره په خپل گوند اچوله چې تر اوسه يې له ښاره د لېږي کلیو کارگرانو او بزگرانو ته د انقلاب اصلي اهداف او ارزښتونه نه وو ورمعلوم کړي. هغه ويل چې د افغانستان په ډیموکراتیکه خاوره اوس اوس له پنځه زره زیاتې وسله والې ډلې فعالیت لري چې د غړو شمېر يې له یو سل او اتیا زرو تنو اوږي او له دې ډلې نه اتیا زره تنه انقلاب ضد خلک دي. ملگری نجيب په دې باوري وو چې بنسټپالي مذهبي مشران به هیڅکله خبرو ته غاړه کېنږدي.

شوروي مشرانو له ۱۹۸۶ وروسته روانې جگړې ته له بلې زاوې کتل شروع کړل. هغوی فکر وکړ چې اوس شورويان د دغو خلکو نه دي په کار. امکان نه وو چې له داسې یوه هیواد دې (چې د ژوند کولو ځانته کلتورونه او مذهب ولري) شوروي جمهوریت جوړ شي. شورويانو قطعي ويل:

بس دی، موږ نور وځو!

خو بهانې نه پیدا کېدې. موږ باید خپل غرور هم نه وی مات کړی او د خپلو پوځیانو د وژلو مخه مو هم نیولې وی.

تلل، یواځې تلل؛ که په هره لاره وي!

له سر، سر جنرالانو څخه وو.) د دغو عملياتو مشر قومندان او لارښوونکی وټاکل شو. برابر قد، شني سترګې او سور گرد مخ يې لاره. هغه له ډېرو ښو هيلو سره وړاندې ته. ډېر ځله يې وغوښتل چې د ځدراڼو قوم له مشرانو او په خاصه توګه له جلال الدين حقاني سره مخامخ خبرې وکړي او په دې سره صلاح شي چې يې له تاوتريخوالي په خوراکي او نورو حياتي توکو بار لاری خوست ته پرېږدي؛ خو ځدراڼو له شورويانو سره له ملاقات کرکه لرله. داسې پتېيل شوې وه چې خوست ته د دردملو، خورو او تېلو د رسولو د لارو له خلاصولو او پاکولو وروسته به شوروی قطعې بېرته خپلو ځايونو ته ستنېږي او د لارو حفاظت افغاني لوري ته سپارل کېږي. د نوېمېر په دوه ويستمه ټول پوځي قطعات تيار شول، زموږ مشرانو بيا هم له ځدراڼو سره د خبرو کولو هڅه وکړه؛ خو پايله پخوانۍ وه. د نوېمېر په درويستمه عمليات عملاً پيل شول. د (۱۰۳) نمبر هوايي کومېنډو قطعې هغه لارې بمبار کړې. چې ځدراڼو آشرارو ته پرې امکانات رسېدل. په دې ډول يې نو د هغوی اړيکه له خپلو زېرمو سره پرې کړه. موږ پلي وو او تر ټولو وړاندې روان وو.

د ستو غاښي نيول: دا زموږ په غاړه وو، له هوا نه مو هم مرسته کېده.

بايد ووايم چې (۱۰۳) نمبر هوايي ډلې، چې مشري يې د پاول سرګيويچ گراچوف په غاړه وه، په ډېر صادقانه او نه ستړي کېدونکي ډول کار کاوه.

موږ د بنوزيو، زاهو او درې په لاره ستو غاښي ته پورته کېدو. موږ همدلته په لومړيو کې له مقاومت سره مخ کېدو، همدلته وپوهېدم چې ډېر ژر به جګړه د ښار په منځ کې هم شروع شي.

...موږ روان وو، د يوه سېلاب په څېر مخ ته تلو. دا د جګړې سره کرښه وه. دښمن تل په کمين کې ناست وو او موږ يې له ستونزو سره مخ کولو. بايد ووايم چې دا جګړه زما لپاره تر هغو ټولو حېرانوونکې هغه وه، چې په افغانستان کې مې ترسره کړې وې. موږ ته امروڼه راتلل او موږ بيا په خپلو پوځيانو زور راووړ. زما پوځيان لکه د هرکله په څېر له روحي پلوه جګړې ته نه وو آماده. هغوی هيڅکله هم له خپلو مشرانو فزيکي ترجم نشو غوښتلې. زړه نا زړه روان وو او په هغه څه مو فکر کاوه، چې په وړاندې مو وو. موږ نه پوهېدو چې څه راته په تمه دي؛ خو دومره مو احساسوله چې بريا زموږ ده؛ ځکه چې شوروي مشران ډېر له زړه لګيا وو.

د غاښي جګړه

د همدغه کال (۱۹۸۷) له منځه وروسته پکتيا او په خاصه توګه د پکتيا لويه ولسوالۍ (خوست) د آشرارو د سختو گوزارونو او ډېر نفوذ ليدونکي وو. افغان او شوروي مشران له دې کبله پرېشان وو. د گردېز - خوست لويه لاره د آشرارو په لاس کې وه او د خوست لويه ولسوالۍ ښاري کلابندۍ ته نږدې شوې وه. ټول ښاريان د خوراکي توکو او تېلو له کمېسته سره مخ وو. ډېری وخت هوايي ځواکونو دغه ښار ته خوراکي توکي وروړل؛ خو له دې سره، سره موږ نشول کولی د عامو افغانانو زړونه خپل کړو. يو وخت بيا داسې هم راورسېد چې هغوی ته له هوايي لارو نه هم د توکو رسول ناممکن شول.

خوست ته لاره د پکتيا په ځدراڼو تېره وه، چې د ستو غاښي دواړو غاړو ته مېشت وو، ځدراڼ د افغانستان تر ټولو ځيرې او خطرناک خلک دي، د تاريخ په اوږدو کې يې هيڅ حکومت ته غاړه نه ده ايښې. د ځدراڼو وسله والو مشري د جلال الدين حقاني په غاړه وه. ستو غاښی له خپل ډېر لوړوالي سره (چې درې زرو مترو ته رسېده) د ځدراڼو وسله والو ډېر ښه مرکز گڼل کېده، چې د نېسترو او چلغوزو لوړې، لوړې ونې يې هم لرلې او د دوی پټېدو ته يې زمينه برابروله. د افغاني مشرانو له بيا، بيا او جدي غوښتنو وروسته د شوروي قومندانانو د شوروي او افغان عسکرو د گډو عملياتو نقشه جوړه کړه، چې مقصد يې د ښار د کلابندۍ ماتول او خوست ښاريانو ته د خوراکي توکو، دردملو او تېلو رسول وو.

په لومړيو کې د دغو سيمو اوضاع ښه وڅېړل شوه او په افغانستان کې د څلويښتم لښکر د سر غړي يې له نږدې ليدلو ته راغلل؛ بيا پرېکړه وشوه چې عمليات به په نوېمېر کې پيلېږي.

موږ پوره چمتووالی ونيوه: ځکه چې موږ هم استول کېدو او د دغو عملياتو اهميت له دې نه معلومېده چې بارېس گرماوف (چې په افغانستان کې د شوروي ځواکونو

د نوېمېر په درويشتمه ماښام مهال؛ کله چې د بنوزيو له کورونو ورتېر شوو، غره ييزو ساحو ته ورسېدو. (د گردېز - خوست عمومي لاره په دغه غونډيو کې تېره ده.) هغلته ناڅاپي په مور د ډزو باران پيل شو، مور د سنگر نيولو لپاره ځای ولټاوه، کبستي خور ته مو ورتوب کړل او دفاع مو شروع کړه. تنکي شورويان له دې سره، سره چې له خولو يې بې اختياره چې وتلې؛ بيا يې هم په پوره شجاعت سره جگړه کوله او په تېره بيا، کله يې چې وليدل اشرار يو په بل پسې په مخکې لوېږي او سپين کالي يې د گوند د بيرغ په رنگ رنګېږي؛ نور هم زړور کېدل او د روانې جگړې پله زموږ په لور درنېده.

تقريباً دوه ساعته جگړه روانه وه. وروسته د دښمن ډزونه کرار شول. دا مهال تياره وه. مور غوښتل له اشرارو پاتې غنايم تر لاسه کړو؛ خو په غونډيو او درو کې له کرل شويو ماینونو ډارېدو. مور ته د سريزان کم اوښتی وو، څه عسکر چې تپيان وو، نظامي ډاکټرانو ورسره مرسته کوله.

مهمه ده چې ووايم: ملګری سرکي يوتیکوف هم په همدغه افتتاحي جگړه کې ووژل شو. له مړینې وړاندې، کله مو چې سګريټ ځکاوه او بل اور ته مو هډونه گرمول، وې ويل: قومندان، زه د افغانانو په وژلو سره خپل روح ته آرامي نشم بخښلی. مور د يرغلګرو پېښې کوو!

زه غلی پاتې شوی وم او له سګريټ نه مې يوه لويه لوڅره ويستې وه؛ بيا وروسته زموږ عسکرو د هغه مړی پيدا کړی وو، سينې ته څو واړه په چاقو وهل شوی وو. زه نه غواړم په دې اړه نورې خبرې وکړم؛ خو دومره بايد ووايم چې هغه هم له هغو کسانو څخه وو چې شرعه يې په څلور کې يوه وه.

موږ تلو، د شپې د تلو اجازه نه وه. سپېده داغ مهال به روانېدو او هر سپېده داغ په ډزو پيلېده. موږ ته افغاني ملګرو پوښتنې راکاوه او تل يې د کلکو ملګرو په څېر چلند کاوه. په نوبتي ډول مو د شپې خوب کاوه؛ خو د هيچا بانه هم نه سره ورتلل. ټول له يو ډول

سخت ذهني حالت سره مخ وو. د ورځې به له دې سره، سره چې په خړو يو په بل پسې پرتو غونډيو کې خطرونه راته متوجه وو؛ دوی له بې خوښې زنگېدل؛ آن کله، کله خو به زما زنگنونه هم ولرېدل؛ څه مو کړي وی، جگړه وه. د شپې مو د تلو اجازه نه لرله او د ورځې به په هغو لارو تلو چې ډاډه به شوو، له ماینونو پاکې دي. موږ ته فېلټر کوونکي ويل کېدل او بايد شا ته ځای مو صيقل شوی پرې ايښی وی؛ همدغه ډول مو کول، ډېر په احتياط تلو. ټوله ورځ مو هم مزل نه کاوه.

موږ د يوه داسې غاښي د نيولو لپاره روان وو چې په حقيقت کې يوه بلا وه او اشرارو ترې د يوه لوی محاربوي مرکز په څېر کار اخيسته او بايد سخته ساتنه يې هم ترې کړې وی.

زموږ قومندانانو د جگړې په دې سختو حالاتو کې هم غوښتي وو، له خدراڼو مشرانو سره د ښارد کلابندۍ د سوله ييزې ماتېدنې په اړه خبرې وکړي؛ خو هغوی جگړه غوښته.

هوايي (۱۰۳) نمبر فرقې کوزارونه سخت کړل او د اشرارو د تمرکز ځايونه يې سخت، سخت وويشتل. موږ هم د ورځې دمه پرېښوده او جگړه مو سخته کړه. هڅو مو نتيجه ورکړه او د نوېمېر په آته ويشتمه مو د شپې ورځنۍ سختې جگړې وروسته د ستو غاښی د مازديګر په شاعرانه موسم کې لاسته راوړ. په ريښتيا سره د ستو غاښي يوه ښکلې منظره جوړوله؛ خو اوس د جگړې اور سوځولې وه، کوم لور ته به دې چې وکتل، د جگړې کيسه يې کوله. شپې ونې په اور کې سوځېدې او هر ځای مړي پراته وو. هغلته يو بل ډول حالت وو، په غرونو لږې خپرې وې او موږ له لوړو څوکو د لاندې درو ننداره کوله.

موږ په کمو تلفاتو دغه غاښی تر لاسه کړ؛ خو بيا هم اشرارو د لارې په اوږدو کې په غير پوځي سامانونو بار لاريو ته خنډونه جوړول؛ دا پېښې دومره ارزښتمنې شوې چې له کابل نه د افغانستان د جمهور رييس ځانګړی استازی، بزمي او انقلابي شاعر سليمان لايق هم هغه ځای ته راغی او له خدراڼو سره يې د سوله ييزو خبرو هڅه وکړه؛ نتيجه هماغه پخوانۍ وه.

د ۱۹۸۸ کال د پېلېدو نه يوه ورځ مخکې، يعنې د ستود غاښي له نيولو څه د پاسه يوه مياشت وروسته موسرک له ماينونو او چاودېدونکو توکو پاک کړ او له مالونو بار لومړنۍ لارې پرې وخوځېدې. موږ له موټر چلوونکو سره د ستود غاښي په سر وليدل، هغوی موږ ته لاسونه ښورول او په شونډو يې مسکاوې خپرې وې. موږ هغوی ته ويلي وو: د بېرته ښه راستنېدو په هيله!

په دغو لارو کې د بار شيانو ډېره برخه د خوراکي شيانو وه. د جنورۍ په نولسمه وروستۍ لارې هم له کلابندۍ نه د ژغورل شوي ښار (خوست) نه بېرته تشه راستنه شوه. په دغو شلو ورځو کې تقريباً څلرو شپت زره تنه توکي خوست ته لېږدول شوي وو.

موږ د جنورۍ په شلمه له جگړه ييزو ساحو وتل پيل کړل؛ ځکه زموږ کار هلته نور ختم شوی وو.

ما ته له دغې جگړې نه د لاسته راغلو غنايمو په اړه معلومات نشته؛ خو په عموماً کې له هغو غنايمو زيات وو چې پخوا مو تر لاسه کړي وو.

زموږ دغې سترې بريا سخت دريځي آشراړ ناهيلي کړل او ټولې هيلې يې په اوبو وړلاهو کړې. له ډېرو سختو او پېچلو پلانونو سره يې بيا هم د بريدونو هڅه وکړه: خو تل ناکام او ناهيلي شول، بري زموږ په برخه وو او نور د آشراړو له لاسونو د ستو غاښۍ وتلې وو.

په دغه جگړه کې د سخت زيار له امله ستر جنرال وارنيکوف، بارېس گرماوف او ځينو نورو عسکرو او افسرانو ته د شوروي اتحاد د اتلولۍ لقبونه ورکړل شول. موږ بېرته بريالي تر خپل آستوگنځي راستانه شوي وو. د خپلې ډلې د څلورو عسکرو په مړينه خپه وم. مړي مو په خلتو کې بند کړل او کابل ته مو ولېږل: له هغه ځای نه به خامخا خپلو کورونو ته لېږدول شوي وو. د کورنيو غرو به يې خامخا مړي په ناڅاپي ډول ليدلي وي او ژدلي به يې وي.

زموږ مشران نور له دې سترې شوي وو چې په افغانستان کې پاتې کېدلو ته دلايل ولټوي. دوی دلته دا خبره مناسبه وگڼله چې ووايي: موږ نور وځو! که څه هم د شوروي د شهرت سرو څپو ته گواښونه او ننگونې متوجې وې؛ خو هيڅکله هم موږ ته زموږ له ژونده بل مهم شی نه وو. افغانستان څه، چې آن ټوله نړۍ په دې نه ارزېده چې زموږ او نورو شورويو عسکرو ژوند ته دې خطر پېښ وي او تل دې وينه بهېږي.

هوښيار اوسئ، موږ وځو!

آن له پيله، كله چې ميخايل گرېچوف رهبر شو، فكري وگرې شو چې شوروی مری له افغانانو سره نيمېږي. د شورويانو د مرګ د خبرونو اورېدل ګران شول او نه يې شول کولی وږي افغانان مړه کړي. افغان کشالې ته يې (چې د ټوپک له لارې يې حل ګران وو.) نورې لارې ولټولې. هيڅ شي نتيجه نه ورکوله. هغه بايد لږ تر لږه خپل شورويان ژغوري وی.

بايد ووايم چې په افغانستان کې وروستی شوروی جګړه د (توپان) په نوم ونومول شوه. دا هم بايد پته نشي چې د نهو کالو د جګړې د تاوانونو او تلفاتو زور موږ شورويانو همدلته وويست. يواځې په دغو څو ورځو کې هوايي ځواکونو له زرو زياتې آلتونې وکړې او سلو ته نږدې کلکې او زيان اړوونکې بمبارۍ وشوې. دغه عمليات د هيواد په تقريباً ټولو برخو کې وو؛ خو په مرکزي او شمالي برخو ډېر زور راوستل شوی وو؛ ځکه په دغو لارو موږ تلو.

د ۱۹۸۸ کال د اپرېل په څوارلسمه د افغانستان، پاکستان، شوروي اتحاد او امريکا د متحده آیالاتونو د بهرنيو چارو وزيرانو د افغانستان د شاوخوا حالاتو د سياسي هوارۍ په هکله په ژنيو کې پنځه سندونه لاسليک کړل. د دغو تړونو سره سم، چې يوه مياشت وروسته نافذېدل؛ بايد موږ د نهو مياشتو په دوران کې افغانستان پرې ايښی وی.

له افغانستان نه پخوا هم وخت په وخت زموږ پوځي ډلګۍ وتلې وې. د لومړۍ وتنې نېټه د ۱۹۸۰ دوې وو، چې د ټانګ څو غونډونه او څو پلې او هوايي فرقې پکې شاملې وې. د ژنيو د تړونونو په اساس د شورويانو عسکر بايد د ۱۹۸۹ کال د فېبرورۍ تر پنځلسمې د افغانستان له خاورې وتلي وی.

له افغانستان نه وتل په درېيو پړاوونو مشتمل وو؛ لومړی پړاو چې په ۱۹۸۶ کال پورې تړلی وو، شورويانو په دغه کال کې له افغانستان نه شپږ جګړه ييزې قطعې وباسلې. دوهم پړاو د ۱۹۸۸ کال د مې مياشت څخه په پام کې نيول شوی وو او آخرنی پړاو د ۱۹۸۹ د فېبرورۍ په پنځلسمه پای ته رسېده او افغانستان عملاً د شورويانو له لاسه ووت.

زموږ د وتلو لپاره هغه لارې انتخاب شوې وې، چې پرې راغلي وو. د افغانستان له ګوټ، ګوټ نه شورويان رالوتېدل او کابل ته يې ځانونه رارسول، له هغه ځای نه بيا د سالنگ د مرګوني غاښي په لور پلخمي ته اوښتو او بيا سرحدونو ته رسېدو.

زموږ تلل د مې له پنځلسمې نه د آګوست تر پنځلسمې پلان شوي وو. ګرانه ده چې سړی ووايي، په داسې وخت کې څوک څنگه احساس لري؟

زه هيڅ نه پوهېدم چې زما له سترګو ولې اوبښکې ځي؟ ما افغان ملګري پرېښودل او له هغې خاورې وتلم چې زرګونه خاطرې مې پکې پاتې وې او ځوانکي ملګري مې پکې خاورې شوي وو. ما ته ډېره ګرانه وه، ډېره ګرانه. هغه يو بل ډول حالت وو. شوروي ملګرو فکر کاوه چې خوب ويښي. د هغوی له سترګو اوبښکې تلې او افغان ملګري يې په غېږ کې نيول. موږ هغوی ته ويل: هوښيار او بيدار اوسئ، موږ له دغې خاورې وځو!

د عسکر مېړانه د هغه د ټوپک په ډزولو او سري وژنه کې نه معلومېږي، له هغوی سره د خلکو په مينه کې معلومېږي. موږ چې افغانانو په غېږو کې نيولو او لاسونه يې ټينګ راکښېدل: احساس مو ګړه چې موږ داسې خاطرې پرې ايښې دي چې خلکو ته يوښه احساس ورکوي. کله چې يو داسې څوک، چې له تاسو سره يې مذهبي او کلتوري توپيرونه وي، له تا بېلېږي او اوبښکې درېسې تويوي؛ نو د مينې، ورورګلوۍ او ښو شيانو احساس کوي!

موږ له افغانستان نه د جګړې په حال کې وتلو او مخالفين هم دغې ته تيار ناست وو، چې هر کله وروستی شوروي د افغانستان له پولو واورې؛ انقلاب به د څو ورځو يا ساعتونو په ترڅ کې له منځه وېسي؛ خو داسې نه وه، موږ او ټول ولیدل چې د افغانستان ډيموکراتيک حکومت د شورويانو له وتلو نه وروسته هم تر ډېرې مودې غځېږي.

همدلته به مناسبه وي چې يادوونه وکړم چې د ۱۹۸۸ کال په پای کې رهبر نجيب الله د شوروي له مشرانو څخه څو ځله غوښتنه وکړه، چې د کابل – حيرتان د لارو په اوږدو کې دوه فرقې عسکر پرېږدي، چې شمېر يې له (۲۰۰۰) اوښته؛ خو نور موږ نشول کولی د افغانستان په وژنتون کې خپل ملګري پرېږدو.

افغانستانه مونږ نور لارو!

نه پوهېدم چې افغان ملګرو څه غوښتنه لرله، د هغوی له سترګو غرور کېده کړې وه او بواځې يې د خواست په ډول يو پلو، بل پلو اړولې. هغوی په خپلو زرو او څيرنو بالاېوښونو کې (چې زموږ شورويانو ورکړي وو) لاسونه منډلي وو او هڅه يې کوله چې عادي واوسېږي.

آن يوه افغان چې غاړه رانه تاو کړه، وپوهېدم چې ژاړي: خو اوښکې يې پټولې: ځکه هغوی ويل (اوښکې له سړي سره ښې نه ښکاري). هغه نشول کولی ځان عادي وساتي، وجود يې په ما راتګه کړی وو. ښه شو، ژر جلا شو، کنه نو زما له سترګو به هم اوښکو لارې جوړې کړې وې، کله چې جلا شوم، زما په اوږو يې لاسونه راکښودل او بيا يې په داسې حال کې چې ستونی يې له سلګيو ډک وو، د ماشومانو په څېر په ګډه وډه روسی ژبه وويل: تاسو به موږ يادوئ کنه؟!

ما نور نشول کولی ځان ټينګ کړم، مخ مې ترې واړاوه او په ډېر زيار مې وويل: هو! ...او لاړو. کابل ته ورسېدو او هلته په منظم ډول د سالنګ د غاښي په لور روان شوو. زموږ د لارې امنيت زموږ د مشرانو لخوا تضمين شوی وو: خو بيا هم په لاره کې د مسعود له ټولګيو ډارېدو.

له دې سره، سره چې زموږ پوځيانو له افغانستان نه د وتلو په وخت له سترګو اوښکې تويولې: خپلو ماشو ته هم متوجه وو. د افغانستان په خاوره زموږ د موټرو وروستي ځل ټاپيرونه تاوېدل او په زرګونه خاطري مو هغلته پرېښودې. ما ته د افغانانو هغه خبرې په وار وار يادېدې چې ويل يې: تاسو له موږ ښې خاطرې لرئ کنه؟ موږ به يادوئ؟

هو! که څه هم دا زموږ لپاره داسې جګړه نه وه چې په اړه يې کيسې وليکل شي؛ خو بيا به هم د افغان ملګرو مينه، ورورګلوي او وفاداري يادوو.

کېدی شي زموږ ډېر پوځيان د خپلو شخصيتونو شاعرانه اړخ ته همدا اوس متوجه شوي وي. هغه چا چې په لنډو بحراني شپو کې يې ټوپکې ډزولې او وېروونکي خوبونه يې ليدل: اوس يې سلګۍ وهلې او سترګې يې لمډې وې: هيڅ نه پوهېدو چې ولې؟ آيا يو څوک چې له مرګه ژغورل کېږي، بيا هم خپه وي؟ هيڅ صبرناکه زړه د دغې صحنې د زغم توان نه لاره. موږ، چې څو کاله وړاندې په دې لاره افغانستان ته راننوتو او اوس بېرته پرې تلو؛ هيڅ پرمختګ يې نه وو کړی، بلکې نوره هم جنګ ځپلې او څړه ښکارېده، هر څه د جګړې کيسه کوله.

موږ ورو تلو. هر څنګه چې وو، خو موږ ټولو دا احساس کاوه چې يوشی مو ورک کړی دی. په ځينو ځايونو کې عامو افغانانو د مخه ښې لپاره لاسونه راته ښورول او په سترګو کې يې اوښکې رغېدې، نه پوهېدو ولې؟

آيا دا هغه خلک نه وو چې په موږ پسې يې چغې وهلې (زموږ له هيواده ووځئ!)؟ وو: خو اوس زموږ وتل يقيني وو، ځکه.

موږ له پولې هاخوا زموږ لپاره د جوړو شويو مراسمو په اړه اټکلونه کول او په ذهن کې مو تصور کول. فکر مو کاوه چې ولسمشر ګرباچوف به پخپله هلته راځي. که نه وي لږ تر لږه د دفاع وزير او د (کې، جي، بي) رييس خو به خامخا زموږ ښه راغلاست ته راځي؛ خو دا هسې عبث فکروو. هيڅ داسې نه ښکارېده چې افغانستان ته د لېږلو پرېکړه دې دوی کړې وي. آيا موږ ځان ته په خپله مراسم جوړ کړي وی؟

موږ خو د هغو کسانو له ډلې څخه نه وو چې خلکو ته مو ويل (د سر په بيه وجنګېږئ!) دا د شوروي د رهبري تر ټولو لويه بې نزاکتي وه او په زغرده بايد ووايم چې دا د هغو پوځيانو آرواوو ته سپکاوی وو چې په افغانستان کې يې د دوی په امر خپلې سينې د انقلاب او شوروي بيرغ دفاع ته سپر کړې وې. بايد ووايم چې د ګوند د مشرتابه په سلوک خپه وم.

موږ ماښام ناوخته مزار شريف ته ورسېدو. شپې مو بايد دمه کړې وې. موږ د امنيت لپاره پيرې ودرولې، عسکر هره خوا خپاره وو او په افغانستان کې يې خپل وروستی ماښام لمانځه. کاشکې هره ورځ له افغانستان نه د وتلو ورځ وې!

موږ له پخوا لا ډېر د مينې او ورورگلوۍ احساس کاوه. د ماښام ډوډۍ مو وخوره او بيا هغو ځايونو ته ستانه شوو چې راته تيار شوي وو، ساده.

تر ډېره په خپل ځای کې پروت وم او خوب نه راته. په خپل راتلونکي کې فکر کاوه. فکر مې کاوه چې نورې جگړه ييزې ورځې او ډاروونکې شېبې پای ته ورسېدې؛ ځکه ډېر وخت وروسته مې په ذهن کې د مور، پلار او آيوانکې په اړه راوگرځېدل، څه ښه مراسم به يې راته نيولي وي! که هر څه وي، لږ تر لږه خو يې زوی ژوندی راستون شو. آيوانکې ته خو هسې هم خجل وم؛ خو پوهېدم چې هغه داسې جلی نه ده چې غرور مې راووزني.

ډېر وخت وروسته به هغه څوک ووينم، چې د توپک په دزولو او د جگړې په ډگر کې مې هم نه هېرېدله او له هر ښکلي احساس سره موازي فکر ته راتله. ما په تېر فکر نه کاوه؛ ځکه ځوروونکی وو. تېر ځوروونکی وو او راتلونکی نامعلوم، يعنې ماتې.

د نابللو مېلمنو په څېر مې ذهن په تېر کې ښکېلېده. هغه عسکر رايادېدل چې په افغانستان کې تر خاورو لاندې شول. بايد په وياړ، او د احترام لپاره يې مجسمې جوړې شي. له دومره بوخت ذهن سره ويده شوی وم...

سهار وختي پاڅېدو، لمر راختلو ته لا ډېر وخت پاتې وو. فکر مې وکړ چې ټولو عسکرو زما په ډول شپه تېره کړې ده. څره مځکه او شين پوښي عسکر. عسکرو خندل، ټوکې يې کولې او سندرې يې بللې، ډېری عسکرو خپل کميسونه هم مينځلي وو او په گاډو او خېمو يې غوړولي وو. ټول خوشحاله وو؛ ځکه هغې خاورې ته اوښتل چې پکې پيدا شوي وو او د ژوند خواږه وختونه يې پکې تېر کړي وو.

زه پخپلو عسکرو وگرځېدم. ټول خوشحاله وو او په ناکرارۍ يې اوښتلو ته انتظار باسه.

لس بجې موږ تللو ته تيار شوو، زموږ گاډی په منځ کې وو. کله چې موټر ته له خپلو ملگرو سره وختم، په ټولو عسکرو مې يو نظر تېر کړ او فکر مې وکړ چې زموږ دغه ملگري به بيا هيڅکله په دې ډول سره يو ځای نه شي؛ ځکه هغوی شوروي ته له رسېدو سره سم سره پاشل کېږي او بېرته هغو ځايونو ته ستنېږي چې ترې راغلي وو.

قطار وخوځېد، ورسره د شورويانو ملگرو د خوشحالو چغې هم پورته شوې، موټر کرار تلل او زما زړه په ناکرارۍ توپونه وهل. موږ سرحد ته نږدې کېدو او هر څومره چې ورنږدې کېدو؛ زړونه مو نرم کېدل او له سترگو مو اوښکې تويېدې؛ ځکه موږ بېرته بيا افغانستان ته نه راتلو او هغه مو د تل لپاره پرېښوده. موږ خو له افغانستان نه ووتو، خپل امن هيواد ته ستانه شوو، د افغان ملگرو خو د تېښتې لاره هم نشته. هغوی به له هغې بلا سره جگړه کوي.

افغانستان او شوروي د يوه پله په اساس سره جلا کېدل. د دوستۍ پل، چې موږ جوړ کړی وو. هر موټر ته مو ډېره فاصله ورکوله، تر څو بې تکليفه له پله تېر شي. له پله نه هغه غاړه د شوروي سرحديان ولاړو او موږ ته يې هرکلی وايه. د پله په سرباندي يواځې زموږ پوځي موټرونه روان وو. لږ لرې خبريالان او ډېر گڼ شمېر خلک زموږ هرکلي ته راتول شوي وو. دا دومره گڼ شمېر وو چې زما په فکر کې هم نه وو، زه له موټره راکښته شوم او پلي روان شوم. خلکو په لاسونو کې گلان نيولي وو او زموږ ورسېدو ته يې انتظار وېست. د عسکرو د کورنيو غړي او خپلوان راغلي وو. کېدی شي هغه خلک هم راغلي وو چې خپلوان يې په جگړو کې مړه شوي وو؛ خو هغوی موږ هم زامن بللو.

کله چې له پله ورتېر شوم او په بشپړ ډول له افغانستان نه راووتم؛ شا ته مې راوکتل، غم لرلی افغانستان (چې جگړه يې تل په برخليک کې وه). شا ته پاتې وو او د جگړې لويي يې رنګ ورسوځولی وو. لاس مې ورته وښوراهه او کېدی شي په غږبو کې مې ويلي وي: افغانستانه، موږ نور ولاړو...

له خپلو موټرو سره روان وو او د هغه خلکو په لوري ورنږدې کېدو چې غېږې او لاسونه يې له کلانو ډک وو. بايد ووايم چې موږ ته د ترمز په پوځي تعليمي مرکز کې ښه مېلمستيا جوړه شوې وه او بغير له شرابو پکې هر ډول خواږه موجود وو.

زموږ قومندانان له خبريالانو سره په مرکو بوخت شول. (څه احساس لرئ؟ د غبرگونونو په اړه څه وړاندوينه کوئ؟ د نورو پوځيانو په اړه څه وائې چې هلته پاتې دي؟....)

خبريالانو. لکه وږي چې توده ډوډۍ موندلي وي، هره خوا ځغېدل او دا تاريخي صحفې يې نيولې. کله مې چې هرکلي کوونکو ته نظر وکړ؛ نو فکر کووم تر ټولو لومړی مې آيوانکه په نظر راغله. په لاس کې يې گلان نيولي وو او خلاصه غېږه يې زما په لوري منډې راوهلې، د ماشومانو په څېر يې لاسونه رانه تاو کړل او غېږې ته يې ځان راواچاوه. هغې ژړل...

له هغې سره مې تېرې کړې ټولې ورځې د يوه خواږه خوب په ډول د هغې په لمس کولو تر تصويره تېرې شوې او فکر مې وکړ، چې کېدی شي د ټولې نړۍ خوشبخته شخص زه يم. له يوه پلوه زما لپاره جگړه پای ته ورسېده او له بله پلوه مې د شوروي سره هوا او د آيوانکې دعطرو خوشبويي تنفس کوله. په دې نازکو شېبو کې مې هغې ته په ژړا کې ويلي وو: تا ريښتيا ويلي وو، موږ مات شوو، زه ټيټ سر او تش لاس راستون شوم، زما لاسونه د افغانانو په وينو سره دي. تا ريښتيا ويلي وو...

هغې هيڅ آرامي نلرله او پرلپسې يې ژړل، نه يې غوښتل ما له ځانه بېل کړي؛ خو په زوره مې له ځانه بېله کړه او سترگو ته مې يې وروکتل. ما پخوا هيڅکله هم د هغې سترگو ته دومره له نږدې نه وو ورليدلي، هغې شنو ته نږدې خړې سترگې لرلې، بې واړه اوښکې ترې راروانې وې او شونډې يې لړزېدې. په داسې حال کې چې په خپله مې هم ژړل. ومې ويل: يوه پوځۍ بايد ونه ژاړي!

بيا لږه غلې شوه او موږ د يو بل د اوښکو په پاکولو بوخت شوو. هغه لکيا وه او ما ته د ډاډ راکولو لپاره يې په ډک ستوني ويل: موږ به ژمنه وکړو چې په تېر به نه غږېږو!

بيا هغې خپل سر زما په اوږه ايښی وو او د هرکلي کوونکو په منځ کې (چې شور او ځوږ يې غوږونه کڼول). وړاندې روان وو.

هيڅ يوه شوروي نه غوښتل آن يو لحظه شا ته وگوري او بيا د هغه څه په باره کې فکر وکړي چې په افغانستان کې تېر شوي؛ ځکه چې (افغانستان) نور د هغوی لپاره پای ته رسېدلی وو. ميندو په غېږو کې خپل زامن نيول او په سلگيو کې يې ورته ويل: (بيا مه ځي!)

د هرکلي کوونکو په منځ کې مې په مور او پلار او کشرانو ورونو سترگې ولگېدلې، چې زموږ په لور په تېزو، تېزو کامونو راروان وو، هغوی ټولو نوي کالي اغوستي وو او غېږې يې له گلانو ډکې وې. د مور او پلار په سترگو عينکو د هغوی د سترگو د ناجوړۍ خبره کوله. په دې نازکو شېبو کې مې آيوانکه په غېږ کې نيولې وه؛ خو د هغې د ښکلولو هڅه مې نه وه کړې.

پای

پکتيا، مرکز گردېز، د دولتيو د غونډۍ کلي

۱۳۹۹ وری، نهه ويشتمه

۰۵: ۳۴

مازديگر

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library